



Школьный учебник  
«Татарский язык»

КУҢЕЛЛЕ ТАТАР ТЕЛЕ

Р.З.Хайдарова, Н.Г.Галиева, Г.М.Ахметзянова

# ТАТАР ТЕЛЕ



ИЗДАТЕЛЬСТВО  
«Татармультфильм»



## Тартым кушымчалары

минем -м, -ым/-ем

синең -ң, -ың/-ең

аның -сы/-се, -ы/-е

## Аффиксы принадлежности

безнең -быз/-без, -ыбыз/-ебез  
сезнең -гыз/-гез, -ыгыз/-егез  
аларның -лары/-ләре



**Р.З.Хәйдәрова, Н.Г.Галиева, Г.М.Әхмәтжанова**

# **ТАТАР ТЕЛЕ**

**ИКЕНЧЕ СЫЙНЫФ**

**БАШЛАНГЫЧ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ  
ОЕШМАЛАРЫ ӨЧЕН ДӘРЕСЛЕК  
(РУС ҺӘМ ТАТАР ТЕЛЛӘРЕНДӘ)**

**ДӘРЕСЛЕК Е.И.ПАССОВНЫҢ  
КОММУНИКАТИВ ТЕХНОЛОГИЯ КОНЦЕПЦИЯСЕНӘ НИГЕЗЛӘНӘ**

**КАЗАН  
«ТАТАРМУЛЬТФИЛЬМ» НӘШРИЯТЫ  
2013**

**Р.З.Хайдарова, Н.Г.Галиева, Г.М.Ахметзянова**

# **ТАТАРСКИЙ ЯЗЫК**

**ВТОРОЙ КЛАСС**

**УЧЕБНИК ДЛЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ  
НАЧАЛЬНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ  
(НА РУССКОМ И ТАТАРСКОМ ЯЗЫКАХ)**

**НА ОСНОВЕ КОНЦЕПЦИИ КОММУНИКАТИВНОЙ ТЕХНОЛОГИИ  
Е.И.ПАССОВА**

**КАЗАНЬ  
ИЗДАТЕЛЬСТВО «ТАТАРМУЛЬТФИЛЬМ»  
2013**

УДК 811.512.145(07)  
ББК 81.632.3я72  
Х85

## Условные обозначения



— начало урока



— домашнее задание



— запомни



— вспомни



— обрати внимание

### Хайдарова, Р.З. и др.

Х85 Татарский язык: учебник для образовательных организаций начального общего образования (на русском и татарском языках). / Р.З. Хайдарова, Н.Г. Галиева, Г.М. Ахметзянова. — Казань : Татармультфильм, 2013. — 144 с. : ил. — (Татар теле). — ISBN 978-5-9903561-3-9.

ISBN 978-5-9903561-3-9

УДК 811.512.145(07)  
ББК 81.632.3я72

© Издательство «Татармультфильм», 2013  
© Художественное оформление  
Издательство «Татармультфильм», 2013  
Все права защищены



Татармультфильм

ИЗДАТЕЛЬСТВО  
«Татармультфильм»

# БЕЗ МӘКТӘПКӘ БАРАБЫЗ

## 1 нче дәрес

1. Ты не забыл волшебные слова? Какие из них ты скажешь взрослым, а какие — друзьям?

Исәнмесез!

Рәхмәт!

Сáу булыгыз!

Хәерлэ көн!

Хәерлэ иртэ!

Исәнме!

Сáу бул!

Сәләм!

2. Прочитай и укажи слова-приветствия.

Мәктәп, сәләм, дәфтэр, хәерлэ көн, исәнмесез.

3. Разыграй диалог с соседом по парте.

- Исәнме, Кóля!
- Исәнме, Марát!
- Хәллэр ничек?
- Рәхмәт, яхшы.

4. Прочитай выразительно стихотворение.

**Исәнмесез, иптәшлэр!**

Исәнме, Гүзэл,  
Исәнме, Мәрьям,  
Исәнме, Галләм!  
Сезгэ, дусларым,  
Иртәнгэ сәләм!  
Исәнме, Азát!  
Сáумы, Салавát!



Исәнме, Иркә!  
Сәләм, Мәликә!  
Хәерлә иртә!  
Хәерлә иртә!

Хәләф Гардәнов

5. Подбери правильные названия к рисункам.



Бу — кыз. Бу — малай. Бу — укытучы.

 **2–3 нче дәрәсләр**

1. Помоги Незнайке вспомнить названия школьных принадлежностей.



## 2. Запомни!



**мин** — я  
**миңа** — мне  
**кирэк** — надо

**син** — ты  
**сиңа** — тебе  
**кирэкми** — не надо

3. Как ты скажешь, что тебе нужна тетрадь? Как попросишь её? Запомни эти предложения.

Миңа дәфтэр кирэк.  
Миңа дәфтэр бір эле.



Мне нужна тетрадь.  
Дай мне, пожалуйста,  
тетрадь.

4. Используя рисунки упражнения №1, попроси себе учебные принадлежности.

## 5. Вспомни!

Частицы **-мы/-ме** в конце слова выражают вопрос: китáпмы? дәфтэрме? бáрмы? кирэкме?

Если ты хочешь спросить у друга, нужна ли ему тетрадь, то говоришь:

**Сиңа дәфтэр кирэкме?**

6. Используя рисунки упражнения №1, спроси у соседа по парте, нужны ли ему (ей) эти учебные принадлежности.

## 7. Запомни!



**бiрегез эле** — дайте, пожалуйста  
**эйтегез эле** — скажите, пожалуйста

8. Правильно ли Дима обратился с просьбой?  
Исправь ошибку в ответе Димы.

- Исѣнмесез, Наилѣ Галиевна!
- Исѣнме, Дѣма! Сиѣа нѣрсѣ кирѣк?
- Миѣа дѣфтѣр бѣр ѣле.

 **4 нче дѣрес**


1. Как ты думаешь, что говорят эти дети? Разыграй диалоги с одноклассником.




2. Разыграй диалоги с соседом по парте.

- а) — Сиѣа дѣфтѣр кирѣкме?  
— Ѣйѣ, миѣа дѣфтѣр кирѣк.
- ѣ) — Сиѣа китѣп кирѣкме?  
— Юк, миѣа китѣп кирѣкми.  
— Ѣ нѣрсѣ кирѣк?  
— Миѣа кѣндѣлѣк кирѣк.

3. Прочитай, вставляя вместо рисунков и точек нужные слова.

- а) — Миѣа  бѣр ѣле.  
— Мѣ сиѣа китѣп.  
— ... .

- ә) — Сиңа  кирәкме?  
— Юк, кирәкми.  
— Сиңа нәрсә кирәк?  
— ... .

4. Как ты скажешь маме, что тебе нужны цветные карандаши, линейка, циркуль, альбом?

5. Отгадай загадку.

Агач тугел — яфраклы,  
Тун тугел — тегелгән,  
Кешә тугел — сөйлй.



 6. Выполни упражнение №4 письменно.

 **5–6 нчы дәресләр**

**1. Исеңдә калдыр! Запомни!**

Буквы (хәрефләр) пишутся и читаются. Звуки (авазлар) слышатся и произносятся. Буквы и звуки не всегда совпадают.

**Транскрипция** — это условное изображение звуков, данное в квадратных скобках.

Эти знаки показывают, как произносятся звуки. Например, [a°] — произносим огубленно; [к], [ҕ] — произносим твёрдо; звуки [э], [ө], [ы] — произносим кратко; [w] — губно-губной звук.

## Сузык авазлар. Гласные звуки

Твёрдые	[а]	[ӧ]	[у]	[ы]	
Мягкие	[ә]	[ө]	[ү]	[ӓ]	[и]

## Тартык авазлар. Согласные звуки

Звонкие	[б]	[в]	[г]	[ғ]	[д]	[ж]	[ж]	[з]
Глухие	[п]	[ф]	[к]	[к]	[т]	[ш]	[ч]	[с]

Звонкие	[w]	[й]	[л]	[м]	[н]	[ң]	[р]				
Глухие	—	—	—	—	—	—	—	[х]	[h]	[ц]	[щ]

2. Сүзләрне дәрәс укы.

я <math>\begin{cases} \text{[йа]} — \text{[йа°хшы́]} \\ \text{[йә]} — \text{[йәшэ́л]} \end{cases}</math>      ю <math>\begin{cases} \text{[йу]} — \text{[йул]} \\ \text{[йү]} — \text{[йүкэ́]} \end{cases}</math>

3. Син бу сүзләрне дәрәс укыйсыңмы?

көн  
кояшлы  
мәктәп  
күңеллэ

?

[к]  
[к]

матур  
пенал  
баралар  
яңа

?

[а°]  
[а]

#### 4. Запомни!



В татарском языке все гласные звуки в слове бывают или только мягкими, или только твёрдыми. Например: **ки-лэ-лэр, ба-ра-лар, кай-та-лар.**

Некоторые заимствованные слова этому правилу не подчиняются. Например: **ки-тап, пе-нал, кеп-ка.**

5. Раздели каждое слово на слоги. Укажи мягкие и твёрдые гласные.

Дәфтэр, барá, кайтá, укучы, килé, малáй, кызлар, бирé, алá, кирéк.

#### 6. Запомни!



**кояш** — солнце

**кояшлы** — солнечный



7. Прочитай текст.

#### **Беренчэ сентябрь**

Бүгэн беренчэ сентябрь. Көн матур, жылы, кояшлы. Балалар мәктәпкә баралар. Мәктәптә күнеллэ музыка уйный.

8. Предложения текста заблудились. Помоги им найти своё место.

- 1) Балалар мәктәпкә баралар.
- 2) Көн матур, жылы, кояшлы.
- 3) Мәктәптә күнеллэ музыка уйный.
- 4) Бүгэн беренчэ сентябрь.



9. Подготовься к конкурсу «Лучший чтец».

## 7–9 нчы дәресләр

1. Объявляется конкурс на лучшего чтеца текста «Беренче сентябрь».

2. Оцени чтение товарища.

дөрэс укый — дөрэс укыймый  
матур укый — матур укыймый  
яхшы укый — яхшы укыймый  
начар укый — начар укыймый

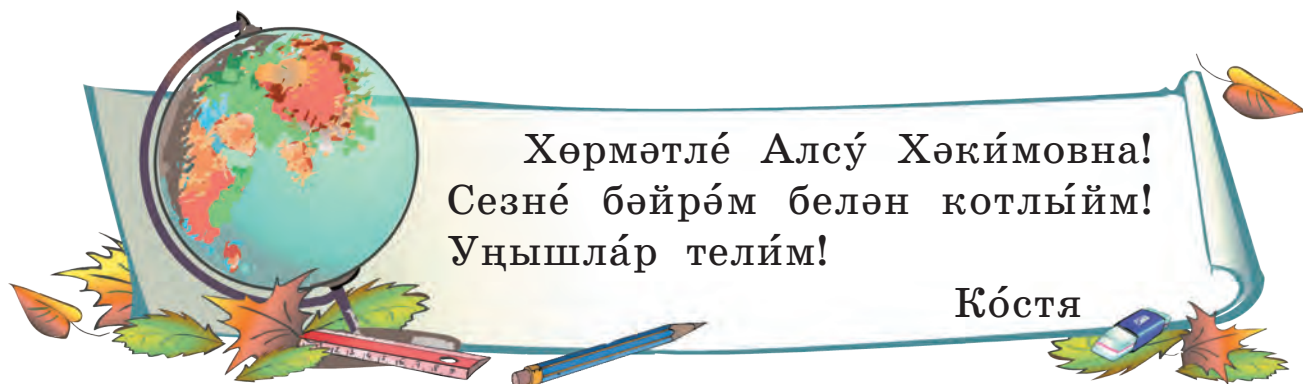
3. Прочитай предложения, вставляя вместо точек окончания.

1) Кызлар мектеп... баралар. 2) Мектеп... музыка уйный.

4. Подумай, какие вопросы можно поставить к этим предложениям.

Көн кояшлы, жылы. Кызлар, малайлар мектепкә баралар.

5. Научись поздравлять своих учителей с праздником.



**6.** Как ты скажешь о том, что:

- день тёплый;
- день солнечный;
- сегодня первое сентября;
- сегодня праздник?

**7.** Спроси у друга:

- солнечный ли сегодня день;
- тёплый ли день;
- праздник ли сегодня.

**8.** Расскажи соседу по парте содержание текста «Беренче сентябрь».



**9.** Подготовь вопросы к тексту. На уроке ты их задашь соседу по парте.



## **10–11 нче дәресләр**

**1.** Вспомни, как читается буква **е** в данных словах.

**е**  $\left\{ \begin{array}{l} [\text{йы}] \text{ — ел } [\text{йыл}] \\ [\text{йэ}] \text{ — хәерле } [\text{хәйэрлэ}] \\ [\text{э}] \text{ — күңелле } [\text{күңэллэ}] \end{array} \right.$

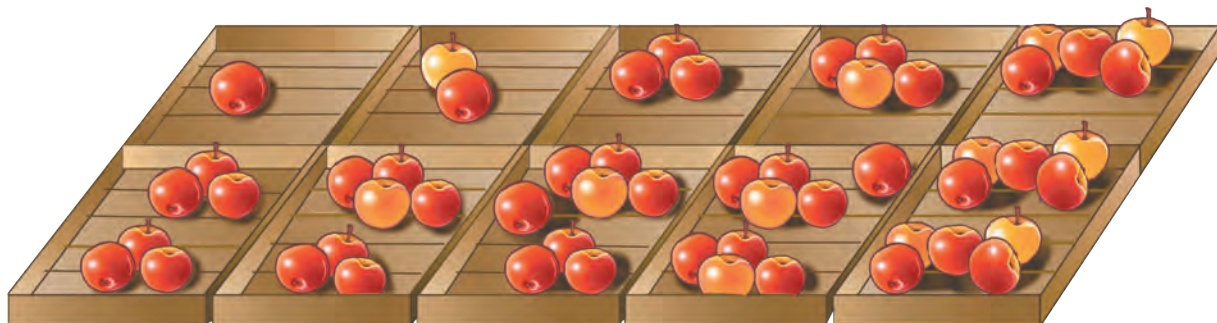
**2.** Разыграй диалог с соседом по парте.

- Исәнме, Кóля!
- Хәерлэ иртэ, Марат!
- Хәллэр ничек?
- Рәхмэт, яхшы!
- Ёйдә бергә уйныйбыз.
- Ёйдә.



## Ничэ? — Сколько?

3. Сколько яблок в ящиках?



4. Посмотри внимательно. Какое окончание помогает нам сказать, что яблок много?



алма́



алмала́р

5. Исеңдэ калдыр! Запомни!

**-лар/-лэр, -нар/-нэр** — аффиксы множественного числа:

кита́п — китапла́р,  
урма́н — урманна́р,  
дәфтэ́р — дәфтэрлэ́р,  
көн — көннэ́р.

К словам, оканчивающимся на **м, н, ц**, присоединяются аффиксы **-нар/-нэр**.

**6.** Скажи эти слова по-татарски.

Яблоки, мальчики, девочки, тетради, карандаши, дневники, парты, зайчики, рисунки, вопросы.

**7.** Узнай у друга:

- есть ли на столе тетради, книги, рисунки;
- сколько тетрадей на столе.



**8.** Научись хорошо читать диалог упражнения №2.



**12–13 нче дәресләр**

**1.** Вспомни считалку. Какие числа пропущены?

Бер алма́, ике́ алма́,  
Өч алма́, ... алма́,  
... алма́, ... алма́,  
... алма́, ... алма́,  
... алма́,  
Кызы́л алма́!



**2.** Запомни!



В татарском языке имя существительное при числительных употребляется в единственном числе: **өч кыз, ике малай.**

3. Дополни диалоги. Разыграй их с соседом по парте.

а) — Айну́р, миңа алма́ бѝр эле.

— ... ?

— Өч алма́.

ә) — Дѝма, сиңа́ алма́ кирѝкме?

— ... .

— Ни́чѝ алма́ кирѝк?

— ... .

**Ни́чѝнчѝ? — Который?**

4. Как считать по порядку? Вспомни и продолжи!

1 — беренчѝ

4 — ...

8 — ...

2 — икенчѝ

5 — ...

9 — ...

3 — ...

6 — алтынчы́

10 — унынчы́

7 — ...

5. Рәсемгә кара һәм әйт: кем беренче? Кем икенче? Кем өченче?



## 6. Расскажи о себе по плану.

- 1) Синéң исемéң ничек?
- 2) Сиңá ничэ яшь?
- 3) Син кáйда яшисең?
- 4) Син ничэнче сыйныфтá укыйсың?



## 7. Выучи наизусть считалку.



### 14–16 нчы дәресләр

1. Прочитай предложения. Соответствуют ли они рисункам?



Мә, яз!



Мә, сикер!



Мә, китап укы!



Кыз язá.



Малáй сикерé.



Малáй укый.

## 2. Запомни!



**Корень** — неизменяемая часть слова, которая выражает его лексическое значение.  
Например: **яз, сикер, кил.**

3. Выдели корень и аффиксы в словах.

Яза́, сикеро́, оча́, сала́, йөгере́.

Образец (үрнәк): ба́р-а, кил-ә.

4. Скажи по-татарски.

Пиши — он пишет.

Читай — он читает.

Встань — он встаёт.

Зайди — он заходит.

Выходи — он выходит.

Садись — он сидит.

5. Ответь на вопрос.

**Кóля нiшли?**



6. Спиши предложения, добавляя нужные окончания.

Кóля яз... . Кóля кита́п ук... . Кóля чаңгы́ шу... . Кóля чэй эч... . Кóля сикер... .

7. Изучи таблицу. Какое окончание добавляется к словам, когда эти действия выполняешь ты?

Ул	Мин
язá	язá+м
укый	укый+м
шуá	шуá+м
эчé	эчé+м
килé	килé+м
сикерé	сикерé+м
жырлый	жырлый+м

8. Посмотри на рисунки и ответь на вопрос. Ответы запиши в тетрадь.



Мин нйшлим?



9. Изучи таблицу.

Ул	Син
язá	язá+сың
укый	укый+сың
шуá	шуá+сың
эчó	эчó+сең
килó	килó+сең
сикерó	сикерó+сең
жырлый	жырлый+сың

10. Скажи Азату о том, что он хорошо читает, чисто пишет, красиво поёт.



11. Выполни письменно упражнение №10.



17 нче дәрес

1. Вспомни!

Мин барá+м,	килó+м.
Син барá+сың,	килó+сең.
Ул барá <input type="checkbox"/> ,	килó <input type="checkbox"/> .

2. Измени слова по образцу упражнения №1.

Яратá, эчó, уйный, сөйли, жырлый.

**3.** Дополни диалоги, поговори с соседом по парте.

- а) — Кóля, син туп алáсыңмы?  
— Әйе, ... .  
— Нádя, ә Кóстя ракетка алáмы?  
— Әйе, ул ракетка ... .
- ә) — Син бәйрэмгә барáсыңмы?  
— Әйе, мин бәйрэмгә ... .  
— Син бәйрэмдә нiшлисең?  
— Мин бәйрэмдә ... .

## **18–20 нче дәресләр**

### **1. Запомни!**

Мин барám, килém.	Без барáбыз, килéбез.
Син барáсың, килéсең.	Сез барáсыз, килéсез.
Ул барá, килé.	Алár барáлар, килéләр.

### **2. Допиши окончания.**

Без киногá барá... .  
Сез киногá барáсыз... ?  
Алár киногá барá... .

**3.** Продолжи диалог. Разыграй диалоги с соседом по парте.

- а) — Сез бәйрэмдә нiшлисез?  
— Без бәйрэмдә жырлыйбыз.  
— Ә Сáша жырлыймы?  
— ... .
- ә) — Ләйсэн, син стадионгá барáсыңмы?  
— Әйе, мин стадионгá барám.



— Илшáт та барáмы?

— ... .

б) — Пётя, мин бүгэн стадионга барам. Син дә барáсыңмы?

— ... .

в) — Сáша, кунаккá килэсезме?

— Әйе, килэбез.

— Кéмнэр килэ?

— ... .

**4.** Поговори с соседом по парте.

1) Скажи о том, что вы бегаете на улице.

2) Как ты спросишь у друга, играет ли он на улице?

**5.** Прочитай текст.

Мин Мәскәүгә барам. Мәскәүдә абый яши. Мәскәүдә бик күңелле. Мин абый белән аквапаркка барам.



**6.** Расскажи содержание текста упражнения №5.

## 21–22 нче дәресләр

1. Прочитай диалог. Разыграй его с соседом по парте.

- Исәнме, Кóля!
- Хәерлэ иртэ, Марát!
- Хәллэр ничек?
- Рәхмэт, яхшы!
- Син бәйрәмгэ барасыңмы?
- Юк, мин бәйрәмгэ бәрмыйм.

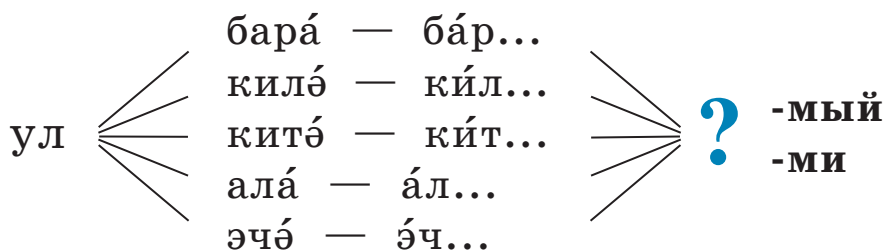
2. Запомни!



Аффиксы **-мый/-ми** указывают на то, что действие не происходит:

укый		—	читает
уқы	+ <b>МЫЙ</b>	—	не читает
килэ		—	идёт
кыл	+ <b>МИ</b>	—	не идёт

3. Помоги окончаниям найти своё место.



4. Рассмотрите рисунки. Правильно они подписаны?



Укытучы укый.



Малай утыра.



Кош оча.



Кыз сикерэ.



Укучы йөзэ.



Песі сөт эчэ.

5. Запомни!

Мин бәр + **мый** + м, кыл + **ми** + м.

Син бәр + **мый** + сың, кыл + **ми** + сең.

Ул бәр + **мый**, кыл + **ми**.

6. Скажи по-татарски, что ты:

не придёшь, не берёшь, не любишь, не пишешь,  
не пьёшь, не сидишь, не идёшь.

7. Дополни диалог. Поговори с соседом по парте.

— Кóля, син мэктэпкэ барáсыңмы?

— Юк, мин мэктэпкэ бáрмыйм.

— Син кáя барáсың?

— ... .



8. Выполни письменно упражнение №6.



## 23–25 нче дәресләр

1. Переведи предложения на русский язык.

Бәйрәмдэ Кóля жырлый, ә Сáша жырлáмый.  
Бәйрәмдэ Натáша шигырь сөйлí, ә Алсú сөйлáми.

2. Запомни!

### Нíшли?

жырлый

уйный

йоклый

сөйлí

тыңлый

яшí

ясы́й

керé

### Нишлáми?

жырлáмый

уйнáмый

йоклáмый

сөйлáми

тыңлáмый

яшéми

ясáмый

кérми

3. Прочитай и переведи предложения на русский язык.

Айгéл жырлáмый.

Айгéл мэктэптé жырлáмый.

Айгéл мэктэптé жырлáмый, өйдé жырлый.

4. Скажи, что ты:

не спишь, не поёшь, не слушаешь, не рассказываешь,  
не играешь.

5. Диалогны дэвам ит (продолжи). Дустың белән сөйләш.

- а) — Бәйрәмдә Кóля нйшли?  
— Бәйрәмдә Кóля жырлый.  
— Ә Сáша жырлыймы?  
— ... .



- ә) — Ләйсән стадионга барáмы?  
— Әйе, Ләйсән стадионга барá.  
— Ә Илшáт?  
— ... .



6. Твой друг не играет, не говорит, не слушает, не поёт, не бегает. Как ты об этом скажешь?



7. Выполни письменно упражнение №6.



26–28 нче дәресләр

1. Вспомни!

**Кáйда? — Где?**

Сказать, где находится тот или иной предмет, тебе помогут аффиксы **-да/-дә**, **-та/-тә**:

сúмка+**да**  
өстәл+**дә**

китап+**та**  
мәктәп+**тә**

2. Посмотри на рисунки и ответь на вопрос.



3. Вспомни!



С твёрдыми звуками дружат:

-да — после гласных, звонких согласных;

-та — после глухих согласных.

С мягкими звуками дружат:

-дэ — после гласных, звонких согласных;

-тэ — после глухих согласных.

4. В каждом столбике одно слово лишнее. Найди его. Почему ты так считаешь?

көндәлектэ

агачта

бәйрәмдэ

пеналда

дәреслектэ

сумкада

өстәлдэ

Казанда

китапта

кунакта

өйдэ

бакчада

мәктәптэ

китапта

урманда

дәфтәрдэ

5. Посмотри на рисунки и ответь на вопросы.



Чәчәкләр кайда? Алмалар кайда? Китап кайда?

6. Спроси у друга,

а) есть ли в вазе:

— цветы;

— вода;

— яблоки;

— конфеты;

б) есть ли в сумке:

— пенал;

— книга;

— тетрадь;

— цветные карандаши.

7. Используя рисунки упражнения №5, ответь на вопросы. Вспомни значение слов **эйе**, **юк**. Поговори с соседом по парте.

— Вáзада чәчәк бáрмы?

— ... .

— Тәлинкәдә кыяр

бáрмы?

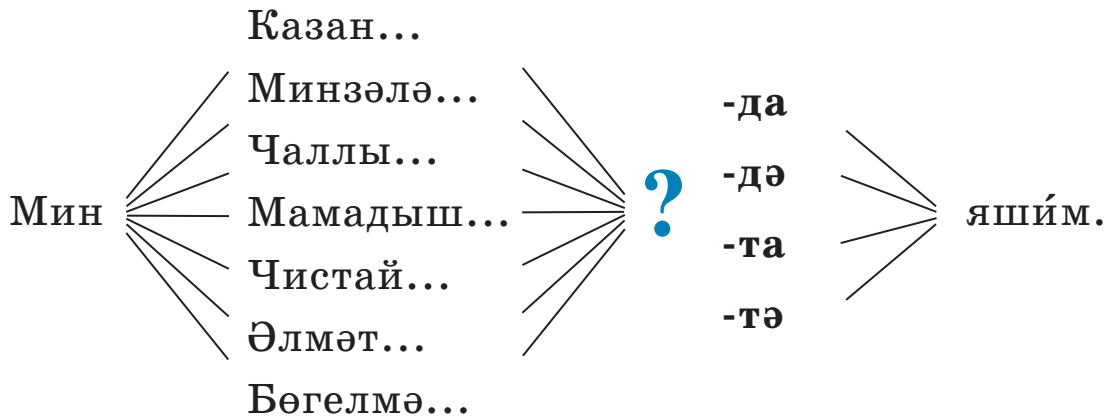
— ... .

8. Вспомни!

Чтобы узнать, где живёт твой друг, нужно спросить так:

— Син кайда яшисең? — Где ты живёшь?

9. Скажи, где ты живёшь.



10. Вставь пропущенные реплики. Разыграй диалог с соседом по парте.

— ... ?

— Әйе, мин Казандá яшím. Ә син кáйда яшísең?

— ... .



11. Выполни письменно упражнение №6.



29–31 нче дәресләр

1. Вспомни!



Кáя? — Кудá?

Сказать, куда ты направляешься, помогут аффиксы **-га/-гә**, **-ка/-кә**:

авыл+гá

шәһәр+гә

пáрк+кa

мáктәп+кә



## 2. Запомни!



С твёрдыми звуками дружат:

-га — после гласных, звонких согласных;

-ка — после глухих согласных.

С мягкими звуками дружат:

-гә — после гласных, звонких согласных;

-кә — после глухих согласных.

## 3. Прочитай диалог. Поговори с другом.

— Кóля, син кáя барáсың?

— Мин мэктэпкэ барáм. Э син кáя барáсың?

— Мин стадионгá барáм.

## 4. Рассмотрите рисунки. Ответь на вопросы. Ответы запиши в тетрадь.



Дамір кáя барá?



Лэйсэ́н кáя барá?

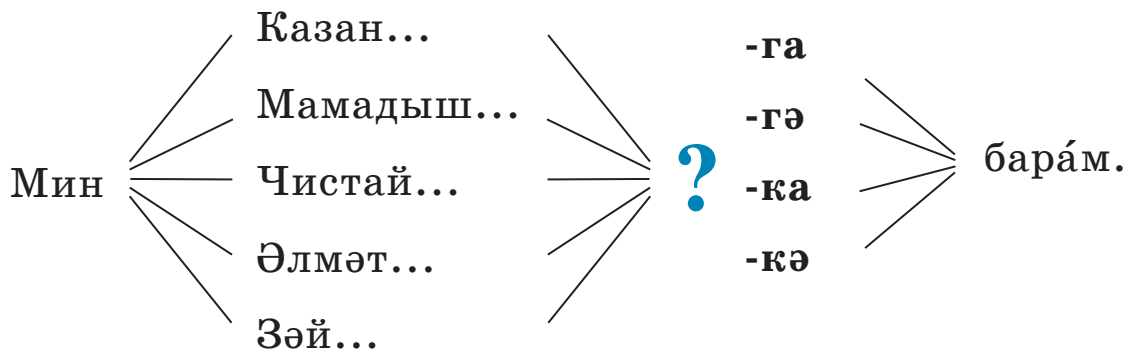


Са́ша кáя барá?

## 5. Используя рисунки упражнения №4, составь вопросы по образцу.

Образец: Дамір, син кáя барáсың? Дамір, син стадионгá барáсыңмы?

6. Син кая барасың?



7. Предметларны кая куясың?

Үрнәк: Мин суыткычка алма куям.



8. Дустың белән сөйләш.

- Сөт кайда?
- ... .
- Күлмәк кайда?
- ... .



9. Выполни письменно упражнение №7.

## 32–34 нче дәресләр

1. Найди в предложениях слова, отвечающие на вопросы

Кая?



Кайда?

1) Әтиэм Алабугага барá. 2) Минэм дустьым шәһәрдә яши́. 3) Паркта күңелле була́. 4) Мин мәктәпкә барáм. 5) Минзәләгә барáсыңмы?

2. Дополни диалог. Поговори с соседом по парте.

— ... ?

— Әйе, мин мәктәпкә барáм.

— Син мәктәпкә кем белән барáсың?

— ... .

3. Диалогны укы. Дустың белән сөйләш.

— Óля, син кибеткә барáсыңмы?

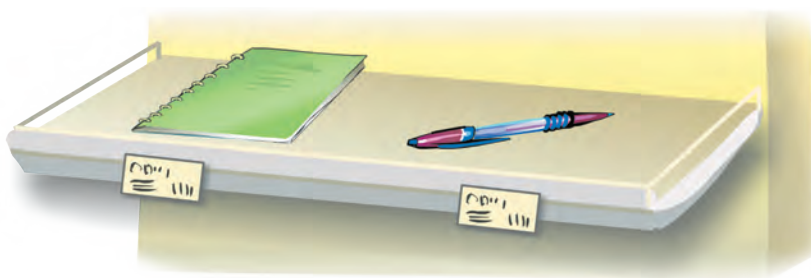
— Әйе, мин кибеткә барáм.

— Кибеттә нәрсә алáсың?

— Миңа ун дәфтэр, икә рúчка кирэк.

— Миңа да дәфтэр кирэк. Ал әле.

— Ярый.



## 35–37 нче дәресләр

### 1. Вспомни!

Сказать, откуда ты идёшь, откуда выходишь, тебе помогут аффиксы **-дан/-дән**, **-тан/-тән**, **-нан/-нән**:

авыл+**дán**  
шәһәр+**дән**

пáрк+**тан**  
мáктәп+**тән**

урман+**нán**  
көн+**нән**

2. В каждом столбике одно слово лишнее. Назови его.

бакча**дán**  
авыл**дán**  
өй**дән**  
сумка**дан**

Зәй**дән**  
Минзәл**эдән**  
күл**дән**  
пенал**дán**

урман**нán**  
идән**нән**  
урам**нán**  
Казан**нán**

### 3. Запомни!



С твёрдыми звуками дружат:

**-дан** — после гласных, звонких согласных;

**-тан** — после глухих согласных;

**-нан** — после носовых согласных **м, н, ң**.

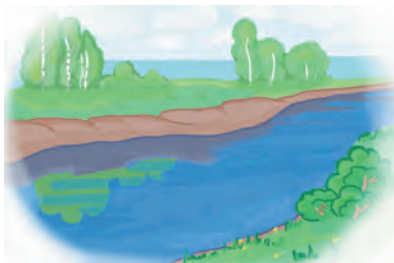
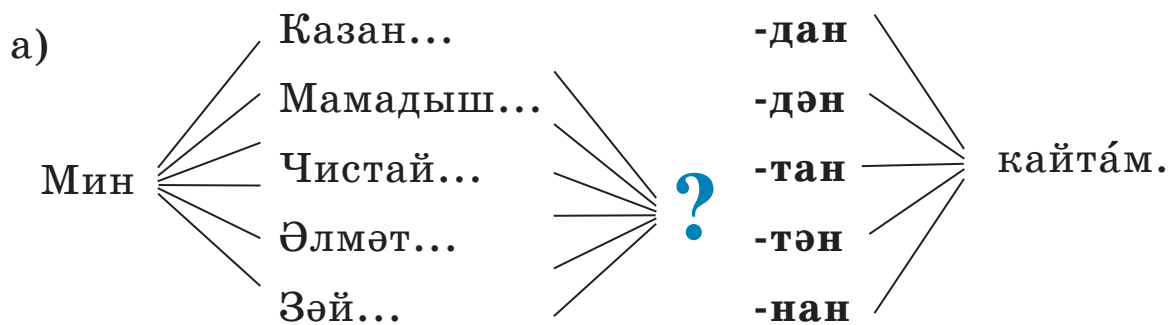
С мягкими звуками дружат:

**-дән** — после гласных, звонких согласных;

**-тән** — после глухих согласных;

**-нән** — после носовых согласных **м, н, ң**.

#### 4. Син кайдан кайтасың?



Кáйдан?



5. Рассмотрите рисунки и ответьте на вопросы. Напишите предложения, вставляя вместо точек слова.



Укытучы акбурны  
(ка́я?) ... куя.  
Малáй пеналны ... куя.

Укытучы акбурны  
(ка́йдан?) ... ала.  
Малáй пеналны ... ала.

6. Переведи на татарский язык.

1) Я беру у Оли карандаш. 2) Нина берёт у Саши книги. 3) Папа возвращается с работы. 4) Я беру со стола мел. 5) Я выхожу из дома.

7. Используя схемы и рисунки упражнения №5, составь вопросы.




8. Составь вопросы по образцу, используя рисунки упражнения №4.

Образец: Óля, син Казаннан кайтáсыңмы?

## 38–39 нчы дәрәсләр

1. Укы һәм әйт: Азат кайдан кайта?


Бу —  . Аның исемэ — Азат.

Бу —  . Сумкада китаплар, дәфтәрләр бар.

Азат ... кайта.

2. Алсу кайдан кайта?

Бу —  . Аның исемэ — Алсу.

Бу —  . Кәрзиндә яшелчәләр бар.

Алсу ... кайта.

3. Расскажите содержание упражнений №1 и №2 друг другу.

4. Прочитай и помоги аффиксам **-тә**, **-тән**, **-кә** найти свои места.

1) Кызлар мәктәп... баралар. 2) Мәктәп... музыка уйный. 3) Балалар мәктәп... кайталар.

5. Поставь вопросы к предложениям упражнения №4.

6. Как скажешь о том, что:

— ты идёшь в школу;

— ты учишься в школе;

— ты возвращаешься из школы?

7. Как ты спросишь у соседа по парте:

- идёт ли он в школу;
- учится ли он (она) в школе;
- выходит ли он (она) из школы?

8. Как ты скажешь о том, что:

- мама работает в школе;
- тётя работает в парке;
- папа работает в цирке;
- дядя работает в магазине?

9. Диалогны укы. Дустың белән сөйләш.

- Илшát, кáя барáсың?
- Мин кибеткé барáм, дэфтэр сатып алáм.
- Миңá карандашлár кирék. Áл эле.
- Яры́й.
- Рэхмэт.



10. Выполни письменно упражнение №8.



40–42 нче дәресләр

1. Запомни!



Сказать об известных действиях, которые уже произошли, помогают аффиксы **-ды/-де**, **-ты/-те**: бар+ды, кил+де, кайт+ты, кит+те.



2. Прочитай предложения под рисунками. Найди слова-действия, которые происходят сейчас и которые уже произошли.

**Нйшли? — Что делает?**



Ренáт укыйй.



Рэсйм язá.



Алсý сикерé.

**Нйшлэде? — Что сделал?**



Ренáт укыды́.



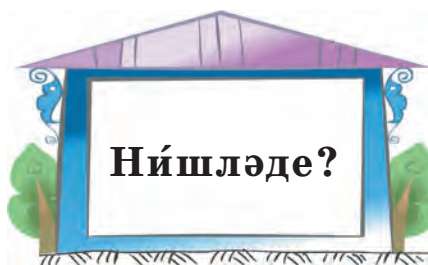
Рэсйм язды́.



Алсý сикерде́.

3. Расположи слова в свои домики.

Барá, язды́, барды́, язá, укыйй, укыды́, сикерé, алá, бирé, бирде́, алды́, сикерде́.



#### 4. Запомни!

Нйшлэде? — Что сделал?		
гласные (сузыклар)	твёрдый (калын) мягкий (нечкә)	-ды -де
согласные (тартыклар)	звонкий (яңгырау) глухой (саңгырау)	-ды/-де -ты/-те

5. Впиши данные слова в таблицу. Скажи, в каких словах пишутся аффиксы **-ды/-де**, в каких — **-ты/-те**.

Барды́, шуды́, килде́, эчте́, булышты́, сөртте́,  
сикерде́, юынды́, ашады́, китте́, укыды́, котлады́,  
әйтте́, эшлэде́, язды́.

Слова с аффиксами -ды/-де	Слова с аффиксами -ты/-те
...	...

6. Как изменились бы слова упражнения №5, если бы эти действия выполнял ты? Составь несколько предложений.

7. Дополни диалог. Разыграй его со своим соседом по парте.

- Алсу́, син өйдә нйшлэдең?
- Мин әбигә булыштым.
- Нйчек булыштың?
- ... .



8. Выполни письменно упражнение №6.

## 43–44 нче дәресләр

1. Поставь вопросы к словам-действиям. Выдели аффиксы. Скажи, почему в одних словах пишется аффикс **-ды**, а в других — **-де**.

Айдәр торды, зарядка ясады, сикердэ, йөггердэ, юынды, ашады, мәктәпкә киттэ.

2. Диалогны укы. Дустың белән сөйләш.

- Азат, әтиең өйдәме?
- Әтием өйдә юк.
- Ул кая киттэ?
- Әтием Казанга киттэ.

3. Угадай, что сделал Гали.

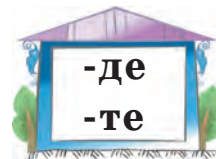


4. Спроси у Гали, выполнил ли он эти действия.

5. Если эти действия выполнил не Гали, а ты, то как об этом скажешь?

## 6. Помоги словам найти свой домик.

Бир, ал, аша, жы́рла, тор, ят, эйт,  
сэйлэ, оч, бұлыш, йо́кла, яз, я́рат,  
яшә, эч, кит, кайт.



## 7. Уйныйбыз! (Играем!)

- Очты́, очты́ — каргалáр очты́.
- Очты́, очты́ — чыпчыклáр очты́.
- Очты́, очты́ — курчаклáр очты́.
- Очты́, очты́ — үрдәклéр очты́.
- Очты́, очты́ — казлáр очты́.
- Очты́, очты́ — тазлáр очты́.
- Очты́, очты́ — тавыклáр очты́.
- Очты́, очты́ — самолётлáр очты́.

## 8. Выполни письменно упражнение №4.

### 45–47 нче дәресләр

1. Знакомы ли тебе эти сказочные персонажи? Из какой они сказки?



## 2. Научись правильно читать эти слова.

Бабай [ба°ба́й], күмәч [күмэ́ч], бүре [бүрэ́], куян [куйáн], юлга [йулга́], төлке [төлкэ́].

## 3. Запомни!



В татарском языке слова, обозначающие животных и птиц, отвечают на вопрос **нэрсэ?**

## 4. Расположи эти слова в свои домики.

Әби, бабай, күмәч, куян, бүре, аю, төлке, идән, тәрәзэ, кыз, малай, урам, юл.

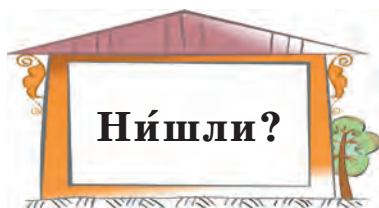


## 5. Поставь вопросы к словам.

Әбидән, бабайдан, тәрәзэгә, идэнгә, идәннән, урамга, урамнан, юлга.

6. Расположи слова в свои домики.

Куя, чыга, китте, тегери, жырлады, киле, ашый, шатлана, ышана, бирде.



7. Вспомни содержание русской народной сказки «Колобок». Составь четыре предложения со словами упражнений №4,5,6.

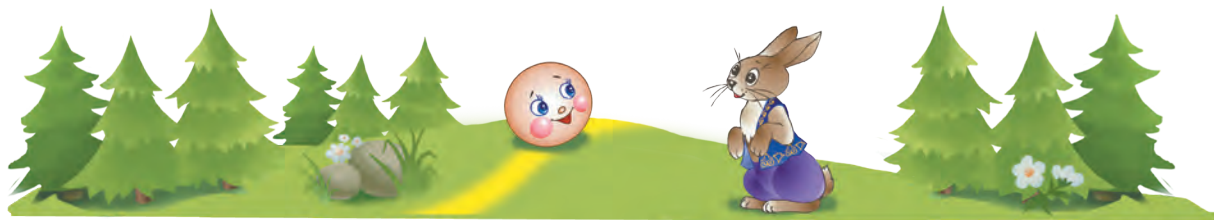
8. Прочитайте сказку. Инсценируйте её.

### Күмэч

Әби, бабай күмэч пешерэ.

Күмэчнэ тэрэзэгэ куя. Күмэч тэрэзэдэн идэнгэ тегери (катится). Идэннэн урамга чыга. Урамнан юлга ките (уходит).

Менэ куян киле.



— Күмэч, күмэч, мин синэ ашыйм.

— Куянкай, син минэ ашама. Мин сиңа жыр жырлыйм:

Мин күмэч, күмэч!

Мин әбидэн киттем.

Мин бабайдан киттем.

Мин куянан да китем.

Күмэч тегери-тегери (перекатываясь) ките.

Менэ урманнан бүре киле.

— Күмәч, күмәч, мин синé ашы́йм!  
— Син минé аша́ма, бүрекэй! Мин сиңа́ жыр  
жырлы́йм:



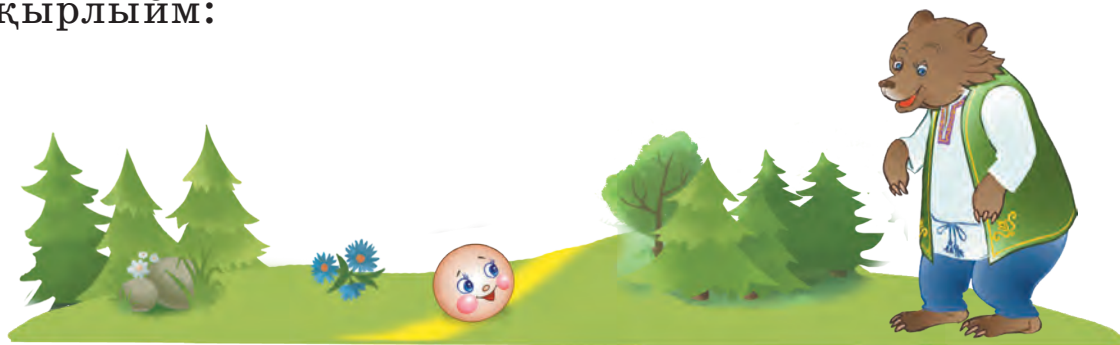
Мин күмәч, күмәч!  
Мин әбидән киттём.  
Мин бабайдан киттём.  
Мин куяннан киттём.  
Мин бүредән дә китём.

Күмәч тәгәрі-тәгәрі китё.

Менә каршыга́ (навстречу) аю килё.

— Күмәч, күмәч, мин синé ашы́йм!

— Аю, аю! Син минé аша́ма! Мин сиңа́ жыр  
жырлы́йм:



Мин күмәч, күмәч!  
Мин әбидән киттём.  
Мин бабайдан киттём.  
Мин куяннан киттём.  
Мин бүредән киттём.  
Мин аюдан да китём.

Күмәч тәгәрі-тәгәрі китё.

Менә каршыга хәйләкәр төлкә килә.



Күмәч шатлана, төлкегә ышана (доверяется).

Ул жырлыый башлыый:

Мин күмәч, күмәч!

Мин әбидән киттәм.

Мин бабайдан киттәм.

Мин куяннан киттәм.

Мин бүредән киттәм.

Мин аюдан киттәм.

Мин төлкедән дә киттәм.

— Жыр бик матур, ләкин мин начар ишетәм.  
Минем борынга утыр һәм кычкырып жырла әле!

Күмәч төлкә борынына (на нос) утыра һәм  
жырлыый башлыый. Ә хәйләкәр төлкә күмәчне ашыый.

## 48–49 нчы дәресләр

### Проверь себя!

Если ты хорошо и добросовестно выполнял все задания на уроках татарского языка, был внимательным, то ты многому научился.

#### 1. Вспомни:

- как ты здороваешься со взрослыми, с друзьями;
- какие слова скажешь при прощании;
- как поздравить учителя, друга с новым учебным годом.



**2.** Расскажи о себе, о классе, о том, что ты делаешь на уроках.

**3.** Оцени рассказ одноклассников.

**4.** Переведи данные слова.

Тетрадь, книга, доска, учитель, ученик, дневник, урок, читает, пишет, рисует, чистый.

**5.** Напиши слова во множественном числе.

Кыз, малай, идэн, чэчэк, дэрэс, урам, тэрэзэ, урындык, мэктэп, рэсэм, өстэл.

**6.** Как ты скажешь, что:

- это ваша школа;
- это ваш класс;
- ты учишься во втором классе;
- ты учишься хорошо?

**7.** Попроси у друга тетрадь, ручку, книгу.

**8.** Впиши вместо точек нужные окончания.

1) Илдар мэктэп... барá. 2) Илдар мэктэп... укый. 3) Илдар мэктэп... кайта. 4) Алсу белэн Ринат урам... чыгалар. 5) Алсу белэн Ринат урам... уйныйлар.

**9.** Спроси у друга:

- есть ли у него пенал;
- чисто ли он пишет;
- где у него дневник.

## КӨЗГЕ УҢЫШ

### 50–51 нче дәресләр

1. Помогите Шурале вспомнить названия овощей. Напиши их в единственном и множественном числе.



2. Син бу сүزلәрне дәрәс укыйсыңмы?  
кабак [қа°бақ]                      кавын [қа°wы́н]  
кыяр [қыйáр]                      суган [суғáн]

3. Отгадай загадку.

Озын, яшел — түтәлдэ,  
Сары, тозлы — кисмәктэ.



4. Как ты ответишь на эти вопросы? Вспомни слова айе, юк, түгел.

— Бу алмамы? 

— ... .

— Бу кыярмы?

— ... .



5. Попроси у друга овощи, фрукты.

6. Прочитай диалоги. Разыграй их с соседом по парте.

- а) — Сиңа алма кирэкме?  
— Юк, миңа алма кирэкми.  
— Ә нәрсә кирэк?  
— Миңа груша бір әле!  
— Мә, сиңа груша.  
— Рәхмәт.
- ә) — Син кавын яратасыңмы?  
— Әйе, мин кавын яратам.  
— Ә кәбестә яратасыңмы?  
— Юк, мин кәбестә яратмыйм.

 7. Напиши, какие овощи ты любишь.

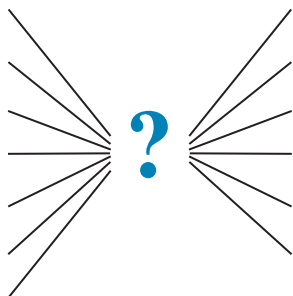
## 52–53 нче дәресләр

### 1. Запомни!



**чөнки** — потому что  
Мин груша яратам, чөнки ул тәмлә.

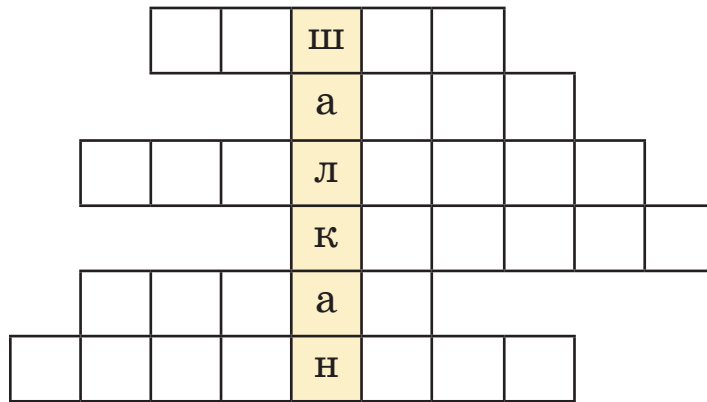
### 2. Жиләк-жимешләр нинди?



тәмлә  
баллы  
яшәл  
кызыл  
сары  
кара



3. Син нәрсә яратасың? Ни өчен? (Почему?)
4. Как ты узнаешь у продавца, есть ли эти фрукты в магазине?
5. Спроси у друга, какие фрукты он любит.
6. Попроси себе любимые фрукты.
7. Впиши в пустые клеточки нужные буквы. Прочитай названия овощей и фруктов.



8. Выполни письменно упражнение №6.



### 54–56 нчы дәресләр

1. Син бу сүzlәрне дәрес укыйсыңмы?

кавын  
кабак  
шалкán  
кишёр

?
[к]  
[қ]

бәрәңгé  
сугán  
чөгөндёр  
карлыгán

?
[г]  
[ғ]

## 2. Отгадай загадки.

а) Өстө яшэл,  
асты кызыл,  
жирдө үсө.



ә) Тәрәзәсө юк,  
ишегө юк,  
эчө тулы халык.



## 3. Спиши слова, вставляя пропущенные буквы. Составь предложения с выделенными словами.

**Б...рәңге**, су...ан, **кәб...стә**, киш...р, **кав...н**, ч...я,  
**чөг...ндер**, ш...лкан, к...рбыз.

## 4. Текстны укы. Базарда нәрсәләр бар?

### Базарда

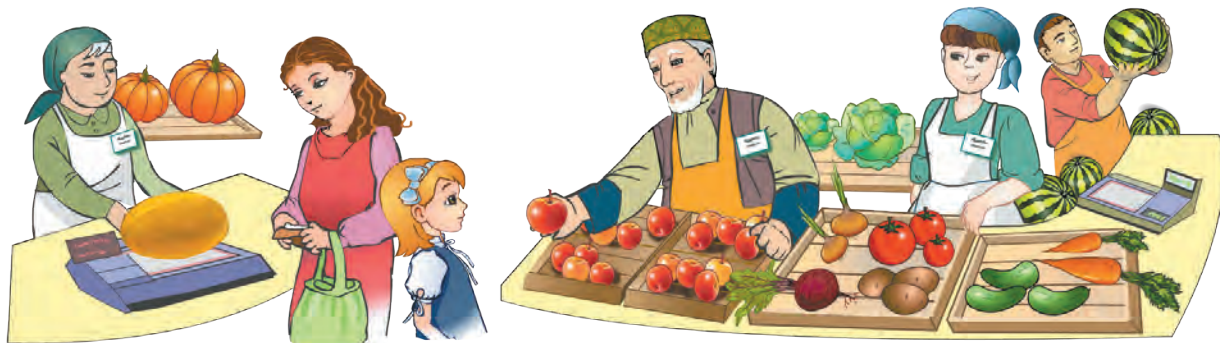
Свэта әнисе белән базарга бара. Көз көне базар бай. Базарда бәрәңгә, чөгөндөр, суган, кыяр, кәбестә, кишөр, кабак күп. Бер апә кызыл помидор сатә. Абый карбыз сатә. Әнисе кавын сатып алә. Бер бабай Светага алма бирә.

**бай** — богатый

**сатә** — продаёт

**сатып алә** — покупает

## 5. Найди в тексте предложения, соответствующие рисункам.



**6.** Прочитай предложения, вставляя нужные окончания.

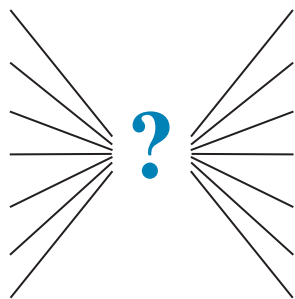
Свэ́та э́нисе́ белэ́н базар... ба́ра.

Свэ́та э́нисе́ белэ́н базар... я́шелчэ́лэр а́ла.

Свэ́та э́нисе́ белэ́н базар... ө́йгэ́ кайта́.

**7.** Яшелчэлэр нинди?

бэрэңгэ  
кишёр  
суган  
кыяр  
кэбестэ  
шалкан  
чөгендёр



тэмлэ  
яшэл  
ачы  
түгөрөк  
кызыл  
ак  
сары



 **8.** Научись выразительно читать текст «Базарда».

 **57–58 нче дәрәсләр**

**1.** Вспомни текст «Базарда». Вырази своё согласие или несогласие.

1) Свэ́та э́нисе́ белэ́н базарга́ ба́ра.  
Свэ́та э́тисе́ белэ́н базарга́ ба́ра.

2) Э́нисе́ карбы́з а́ла.  
Э́нисе́ кавы́н а́ла.

3) Баба́й Свэ́тага алма́ бирэ́.  
Баба́й Свэ́тага гру́ша бирэ́.

Образец:

- Әйе, Свэта әнисе белән базарга бара.
- Юк, Свэта базарга әтисе белән бармый.

2. Жәмләләргә сорау куй.

Свэта бара.

Свэта әнисе белән бара.

Свэта әнисе белән базарга бара.

3. Выпиши из текста «Базарда» слова, отвечающие на вопрос **нишли?** Составь с ними предложения.

4. Конкурс на лучшего рассказчика текста «Базарда». Не забудь оценить рассказ товарища.

5. Прочитай диалоги. Разыграй их с соседом по парте. Составь похожие диалоги.

- а) — Свэта, син кая барасың?  
— Мин базарга барам.  
— Базарга кем белән барасың?  
— Базарга әни белән барам.

- ә) — Абый, карбыз ничә сум торá?  
— Карбыз ун сум торá.  
— Миңá бер карбыз бйрегез әле.  
— Ярый.



6. Напиши вопросы к предложениям.

Апá сатá.

Апá помидор сатá.

Апá кызыл помидор сатá.

## 59–60 нчы дәресләр

### 1. Назови приметы осени.

#### Көз билгеләре



яңгыр ява

яфраклар коела

кошлар китә

[йа°ңғыр йа°wá]

[йа°фрақлар қойәлә]

[қәшлар китә]

### 2. Напиши парами слова с противоположным значением.

Озын, көн, салкын, төн, кайтá, зур, китә, кечкенә, кыскá, жылы.

### 3. Бу сүзләрне дәрес укыйсыңмы?

алтын [а°лты́н]

кошлар [қәшлар]

кыздыра [қыздыра́]

жылы як [жылы́ йа°қ]

елга [йылға́]

яфрак [йа°фра́қ]

оя [әйá]

### 4. Текстны укы. Исем бир.

Сентябрьдә алтын көз башланá. Көз көне көннәр кыскá, төннәр озын булá. Жәй көне кояш кыздыра, ә көз көне кыздырмый. Яңгыр ява. Елгадá су



салкын. Кошлар жылы якка кителер. Агачлардан яфраклар коела.

**кыска** — короткий

**яңгыр** — дождь

**озын** — длинный

**жылы як** — тёплые края

**5.** Найди в тексте предложения о том, когда начинается осень, какие бывают дни, что делают птицы.

**6.** Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков и точек нужные слова.

Жэй көне



... .

Кёз көне

... .

Кёз көне



жылы якка ... .

Яз көне

жылы яктан ... .



**7.** Выполни письменно упражнение №5.



**61–63 нче дәресләр**

**1.** Дәрес тәржемәне тап.

Алтын көз, жылы як,  
койш кыздыра, яңгыр  
ява.

Тёплые края, золотая  
осень, солнце печёт,  
дождь идёт.

**2.** В тексте об осени предложения заблудились. Помоги им найти своё место.

Койш кыздырмай. Сентябрьдә көз башлана.  
Кошлар жылы якка кителер. Көннәр кыска, төннәр  
озын була.

3. Помоги предложениям найти свои домики.

- 1) Кояш кыздырмый. 2) Елгада су салкын була.
- 3) Кояш кыздыра. 4) Кошлар жылы якка кителер.
- 5) Чәчәкләр үсәләр. 6) Яфракләр коела.



4. Поставь вопросы к выделенным словам.

**Көз башланá. Сентябрьдә** көз башланá. Сентябрьдә **алтын** көз башланá.

5. Запомни!



Буквы **о, ө** пишутся только в первом слове слова. Например: **көз** **көне**, **көн** **озын**.

6. Вместо точек вставь нужные буквы.

- 1) Жәй көн... көн оз...н.
- 2) Мин көнд...зг... аш ашыйм.

7. Конкурс на лучшего рассказчика об осени. Не забудь оценить рассказ товарища.

8. Разыграй диалог с соседом по парте.

— Илшát, эйдә урамга чыгабыз. Футбол уйнаыйбыз.

— Юк, мин чыкмыйм, урамда салкын, яңгыр ява.

## 9. Продолжи диалог.

а) — Син көзнé яратáсыңмы?

— Яратáм.

— Нí өчен?

— ... .

ә) — Син көзнé яратáсыңмы?

— Юк, яратмыйм.

— Нí өчен?

— ... .

## 10. Спроси у друга:

— выходит ли он на улицу;

— играет ли он на улице.



## 11. Предложи другу поиграть на улице.



## 64–65 нче дәресләр

### Проверь себя!

#### 1. Переведи на татарский язык.

День, ночь, идёт дождь, холодно, дует ветер.

#### 2. Вместо точек вставь пропущенные буквы.

К...з җитé, салкын к...ш килé, к...шлар очáлар,  
с...ры яфраклар коелáлар, кошлар җ...лы як...а  
китéләр.

#### 3. Вместо точек вставь нужные окончания.

Мáша әнисé белән бакча... (кáя?) барá. Мáша  
әнисé белән бакча... (кáйда?) алмалáр җыя. Мáша  
әнисé белән базар... (кáйдан?) өйгé кайтá.

**4.** Какие вопросы задашь, чтобы получить такие ответы?

- ... ?
- Юк, урамга чыкмыйм.
- ... ?
- Әйе, урамда салкын.
- ... ?
- Әйе, яңгыр ява.

**5.** Как спросишь у продавца:

- есть ли лимоны, груши, сливы;
- сколько стоят эти фрукты?

**6.** Попроси у бабушки вишню, яблоко, малину.

**7.** Напиши, какие фрукты ты любишь.

**8.** Скажи о том, что:

- ты идёшь на рынок с мамой;
- Петя идёт с рынка.

# МИН ЧИСТАЛЫК ЯРАТАМ

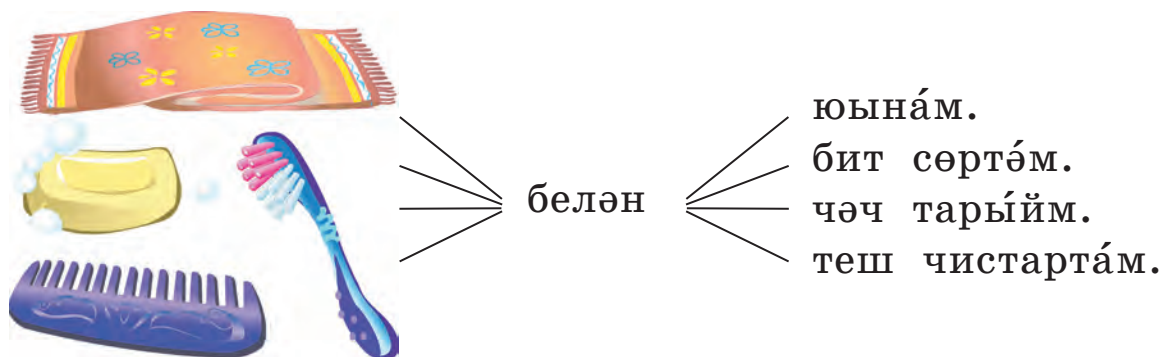
## 66–68 нче дәресләр

1. Керпе Галигә нәрсәләр бүләк итә?



2. Попроси у Гали для себя предметы личной гигиены.

3. Ты умеешь пользоваться этими предметами?



4. Хикәяне укы. Исем бир.

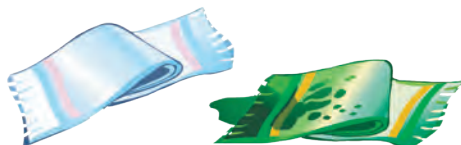
Алсу — бик пөхтә, чиста кыз. Ул иртән йокыдан торá, сабын белән юына́, кечкенә щётка белән теш чистартá. Йомшак сөлгә белән бит сөртá.

**йокыдан торá** — здесь: встаёт с постели

5. Подбери к данным рисункам подходящие слова и составь предложения.

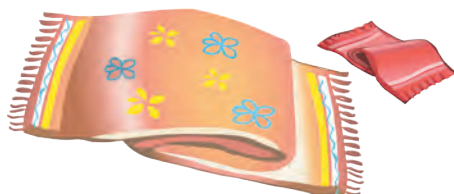
### Нинди? — Какой?

чистá



пычрáк

зур



кечкенé

6. Правильно ли пересказал Шурале рассказ об Алсу?

Алсу́ йомшáк сөлгé белэн бит сөртé. Ул иртэн йокыдán торá. Сабын белэн теш чистартá, щётка белэн бит юá.



7. Дополни диалоги. Разыграй их с другом.

а) — ... ?

— Әйе, бу сөлгé чистá.

— ... ?

— Сөлгé йомшáк, зур.

ә) — Сиңá сөлгé кирéкме?

— ... .

— Нинди сөлгé кирéк?

— ... .

— Зур сөлгé юк. Кечкенé сөлгé бар.

— ... .

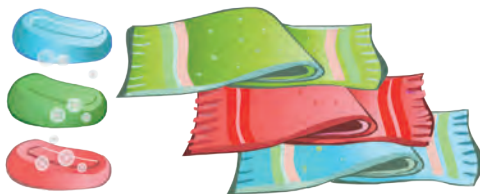
8. Уйла һәм әйт: кызларга нинди сабын һәм сөлге кирәк?



Алсу...

Гөлшат...

Дилә...



кирәк.

кирәк.

кирәк.

9. Подбери название к рассказу об Алсу.

1) Алсу юна. 2) Йомшак сөлге. 3) Алсу — пөхтө кыз.



10. Подготовься к конкурсу «Лучший рассказчик текста».



69–70 нче дәресләр

1. Шурале перепутал действия. Помоги ему.



белән теш чистартá.



белән кул юá.

2. Ты умеешь пользоваться этими предметами? Дopiши.

Мин тарáк белән ... .

Мин сабын белән ... .

Мин щётка белән ... .

Мин сөлгé белән ... .

**3.** Найди в тексте об Алсу предложения, соответствующие данным рисункам.



**4.** Выпиши из текста об Алсу слова, обозначающие действие. Измени время действия по образцу. Тебе помогут аффиксы **-ды/-де, -ты/-те**.

Образец: торá — торды́.

**5.** Представь, что Алсу выполнила все действия вчера. Как изменится рассказ?

**6.** Выпиши из текста об Алсу слова, обозначающие действие. Измени их по образцу.

Образец: торá – торáм.

**7.** Напиши текст об Алсу от своего имени.



**8.** Перескажи текст об Алсу.



## 71–72 нче дәресләр

### 1. Назови части тела.

баш  
бит  
борын  
авыз  
муён



чәч  
каш  
күз  
колáк  
ирён

### 2. Запомни!



Минём — сўмка + м  
Минём — авыз + ым  
Минём — күз + ём

### 3. Назови части своего тела.

Образец. Бу — минём кулым.

### 4. Запомни!

В словах, оканчивающихся на **к**, при добавлении аффиксов **-ым/-ем** звуки **[к]** и **[қ]** чередуются со звуками **[г]** и **[ғ]**:

**к → г** ая|к| — минём ая|г|ым  
итэ|к| — итэ|ғ|ём

В словах, оканчивающихся на **п**, при добавлении аффиксов **-ым/-ем** звук **[п]** чередуется со звуком **[б]**:

**п → б** ту|п| — минём ту|б|ым  
мәктэ|п| — минём мәктэ|б|ём

5. Дәрес әйт.



Минэм



6. Выполни письменно упражнение №5.



73–74 нче дәресләр

1. Запомни!



Синéң  $\left\{ \begin{array}{l} \text{сўмка} + \text{ң} \\ \text{кул} + \text{ың} \\ \text{күз} + \text{éң} \end{array} \right.$

**к** → **г**    барма|**к**| — синéң барма|**г**|ың  
күлмэ|**к**| — синéң күлмэ|**г**|éң

**п** → **б**    кита|**п**| — синéң кита|**б**|ың  
мәктэ|**п**| — синéң мәктэ|**б**|éң

2. Дөрөс әйт.



Синéң



3. Кызлар бер-берсенә комплимент әйтәләр. Сөз дә әйтөгез.

а) — Синéң бántигың матýр!  
— Рəхмэт!

ә) — Синéң күлмэгéң матýр!  
— Синéң дә күлмэгéң бiк матýр!



4. Ответь на вопросы:

а) положительно; б) отрицательно.

1) Синéң кулың чистáмы? 3) Синéң күзéң зəңгэрме?  
2) Синéң чэчéң сарымы? 4) Синéң чэчéң карáмы?

5. Используя рисунки упражнения №2, спроси у соседа по парте, есть ли у него эти предметы.



6. Выполни письменно упражнение №5.

## 75–76 нчы дәресләр

### 1. Запомни!



**аның**

слово оканчивается  
на согласный звук

+ **-ы/-е**

кулы́ — её (его) рука  
күлмәгэ́ — её платье

**аның**

слово оканчивается  
на гласный звук

+ **-сы/-се**

сумкасы́ — её (его) сумка  
сөлгесэ́ — её (его) полотенце

### 2. Дәрес әйт.



**Аның**



### 3. Помоги словам найти своё место в предложении.

Минэм  
Синэң  
Аның



тубы  
сөлгэм  
сабының

бар.

4. Используя рисунки упражнения №2, поговори с соседом по парте.

Образец:

- а) — Аның сөлгесé бáрмы?  
— Әйе, аның сөлгесé бар.
- ә) — Кóляның сөлгесé бáрмы?  
— Кóляның сөлгесé юк.



5. Напиши, как ты попросишь у мамы полотенце, мыло, зубную щётку.

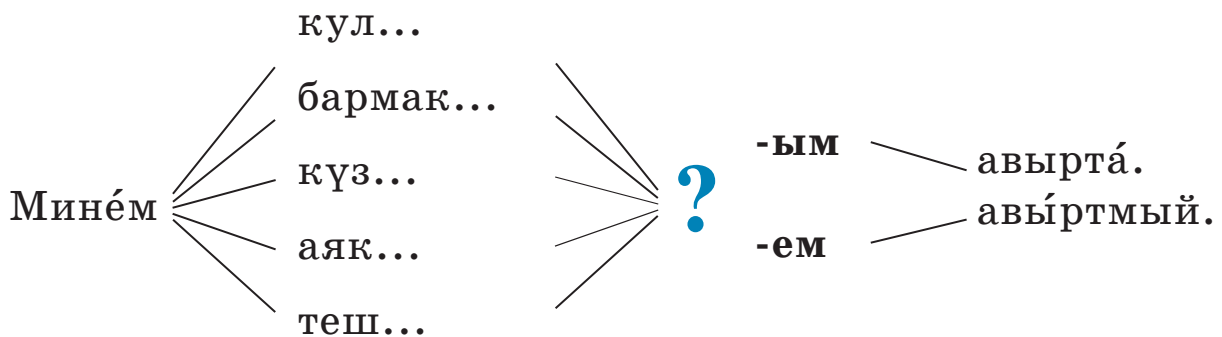


## 77–79 нчы дәресләр

### 1. Запомни!

авыртá [а°wы́ртá] — болит  
авы́ртмый [а°wы́ртмый] — не болит

### 2. Дәрес укы.



### 3. Малайлар нәрсә әйтәләр?



### 4. Разыграй диалогы с соседом по парте.

- а) — Рәсім, әйдә урамга чыгабыз.  
— Юк, чыкмыйм. Мин авырыйм.
- ә) — Кóля, урамга чыгасыңмы?  
— Әйе, хәзер чыгам.

### 5. Текстны укы.

#### **Марат авырый**

Бүгән Марат мәктәпкә бәрмый, чөнки ул авырый. Аның температурасы бар. Маратның башы, тамагы авырта. Өйгә табиб килдә.

### 6. Выбери правильное утверждение.

- а) — Марат мәктәпкә барá.  
— Марат мәктәпкә бәрмый.
- ә) — Марат авырый.  
— Марат авырмай.
- б) — Маратның башы авырта.  
— Маратның кулы авырта.



### 7. Запиши в тетрадь, что болит у Марата.

## 80–81 нче дәресләр

1. Внимание! Конкурс на лучшего рассказчика текста «Марат авырый».

Син яхшы сөйләдең!

Син дәрәс сөйләдең!

Син әйбәт сөйләдең!

Син матур сөйләдең!

2. Перескажи текст «Марат авырый» от имени Марата. Подумай, как изменятся глаголы.

3. Разыграй диалоги с соседом по парте.

а) — Әни, бүгән мин мәктәпкә бармыйм.

— Нй өчен, улым?

— Минәм башым, тамагым авыртá.

ә) — Марат, температурá бармы?

— Бар.

— Мә, дару эч! Йóкла!

— Рәхмәт!

4. Составь предложения из данных слов. Напиши в тетрадь.

1) Марат, бармады, бүгән, мәктәпкә, ул, авырый, чөнки. 2) Температурасы, аның, бар. 3) Башы, авыртá, аның. 4) Табиб, килдә, аларга.

5. Разыграйте диалог «На приеме у врача».

— Керергә ярыймы?

— Кéрегез!

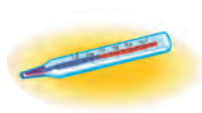
— Исәнмесез!

— Исәнме, утыр! Башың авыртамы?

- Юк, башым авыртмый.
- Күзёң авыртамы?
- Юк, күзём дә авыртмый.
- Аягың авыртамы?
- Юк, аягым да авыртмый.
- Ә нигә килдөң?
- Миңа витамин бирегез әле.



## 6. Рәсемнәргә кара, жөмлөләр төзе.



## 82–83 нче дәресләр


### 1. Продолжи разговор с другом по телефону.

- Алло, исәнмесез! Илшат өйдәме?
- Исәнмесез! Бу — мин, Илшат.
- Илшат, урамга чыгасыңмы?
- Юк, чыкмыйм.
- Ни өчен чыкмыйсың?
- ... .

### 2. Диалогларны укы, дустаның белән сөйләш.

а) — Минем  авырта, әни,  бир әле.

— Мә,  , улым, эч!

ә) — Улым, мә, жылы  эч!

— Рәхмәт, әбиәм!



3. Составь предложения из данных слов.

Минем	?	градуснигың	}	авырта.
Синең		башы		юк.
Аның		градуснигым		бармы?

4. Спроси у мамы:

- нет ли у неё температуры;
- пьёт ли она лекарство;
- нужны ли ей лекарства;
- не болит ли у неё голова;
- не болит ли у неё горло.

5. Предложи маме:

- пить чай с мёдом;
- пить чай с лимоном.



6. Выполни письменно упражнение №5.



**84–85 нче дәресләр**

### Проверь себя!

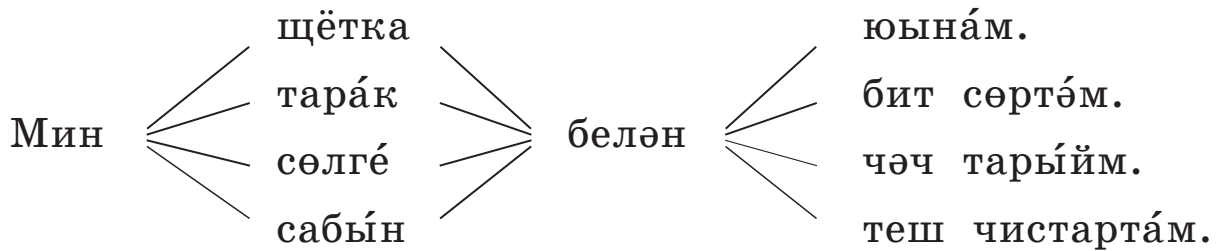
1. Какие предметы личной гигиены тебе нужны? Назови их.

2. Попроси себе эти предметы.



3. Как спросишь у друга, есть ли у него расчёска, полотенце?

#### 4. Жөмлөлөр төзе.



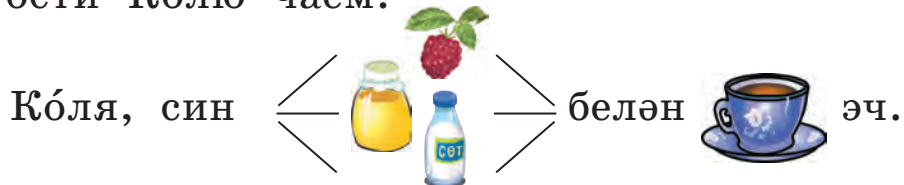
#### 5. Дополни диалог.

- ... ?
- Әйе, минем кулым чиста.
- Син нәрсә белән кул юасың?
- ... .

#### 6. Вместо точек вставь нужные аффиксы.

- а) Азат мәктәп... барá.  
Азат мәктәп... укый.  
Азат мәктәп... кайтá.
- ә) Минем температурá... бар, тамаг... авыртá.  
Синең температурá... бар, тамаг... авыртá.  
Аның температурá... бар, тамаг... авыртá.

#### 7. Угости Колю чаем.



#### 8. Подумай и скажи, какое слово пропущено.

- а) Рәсім мәктәпкә бáрмый, ... аның тамагы авыртá.

ә) Дімага дару кирёкми, ... ул авы́рмый.

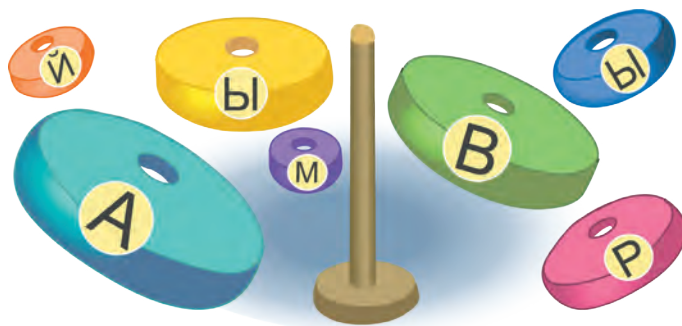
**9.** Как ты скажешь о том, что у тебя не болит рука (зуб, нога, палец, ухо)?

**10.** Представь, что твой друг заболел. Предложи ему:

- пить чай с мёдом, с молоком;
- пить лекарство.

**11.** Представь, что друг приглашает тебя играть в футбол, а ты отказываешься, потому что болеешь. Какой разговор произойдёт между вами? Составь диалог.

**12.** Если ты правильно соберёшь пирамиду, то прочитаешь слово.



## 86–88 нче дәресләр

1. Помоги месяцам найти свои домики.

Гыйнвар, февраль, март, апрель, май, июнь, июль, август, сентябрь, октябрь, ноябрь, декабрь.



2. Помоги Шурале найти правильный перевод.

салкын  
жылы  
буран  
яңгыр  
эссé



тепло  
жарко  
дождь  
буран  
холодно

3. Подумай, какая погода бывает в это время года. Прочитай предложения, используя слова для справок.

Ноябрьдә ... була. Июньдә ... була. Майда ... була.  
Гыйнварда ... була.

С л о в а: салкын, буран, жылы, яңгыр.

4. Диалогларны дэвам ит (продолжи). Дустың белән сөйләш.

а) — Óля, сиңа кыш ошыймы?  
— Ошый.  
— Нй өчен ошый?  
— ... .

ә) — Саша, сиңа кыш ошыймы?  
— Юк.  
— Нй өчен?  
— ... .

б) — ... ?  
— Әйе, урамда бик салкын.  
— ... ?  
— Юк, чыкмыйм.



5. Текстны укы.

### Кыш килә

Декабрь, гыйнвар, февраль — кыш айлары.  
Жиргә ак кар ята. Салкын җил исә, көчлө бурән  
чыга. Елгада, күлдә су туңа.

**салкын** — холодный

**ята** — лежит

**туңа** — замерзает



6. Подготовься к конкурсу на лучшего чтеца текста «Кыш килә».



**1.** Сүзләре дәрәс укы.

Яңа ел [йа°ңа йыл], бүгөн [бүгән], шигырь [шиғәр], жырлый [жырлай], бии [бийи].

**2.** Текстны укы.

**Яңа ел бәйрәме**

Бүгөн мәктәптә бәйрәм. Бәйрәмдә концерт була. Мин бәйрәмдә шигырь сөйләм. Марат, Олег, Наташа жырлайлар. Ләлә, Вәля бийләр.

**3.** Жәмләләре дәвам ит (продолжи).

1) Бәйрәмдә концерт ... . 2) Ләлә ... . 3) Мин шигырь ... . 4) Марат, Наташа ... .

4. Продолжи диалоги. Разыграй их с другом.

а) — Марат, кая барасың?

— Мәктәпкә.

— Мәктәптә нәрсә була?

— ... .

ә) — Оля, син бәйрәмгә барасыңмы?

— Әйе. Ә син?

— Мин дә барам. Син бәйрәмдә нишлисең?

— ... .

5. Расскажи другу о том, что в вашей школе был новогодний праздник. Было очень весело. Вы играли, пели песни.

6. Как спросишь у друга:

— танцует ли он;

— поёт ли он на празднике?

7. Научись писать поздравление с Новым годом.



Лилия!

Синә Яңа ёл белән котлыйм.

Сиңа бәхёт телім!

Оля



8. Напиши поздравление своему учителю.

## 92–93 нче дәресләр

1. Назови эти предметы. Скажи, какие из них есть у тебя.



2. Используя рисунки упражнения №1, спроси у друга, есть ли у него эти предметы.

3. Представь, что у тебя нет лыж. Скажи папе о том, что:

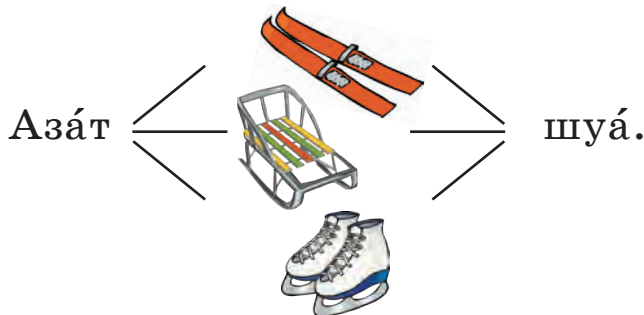
- у тебя нет лыж;
- тебе нужны лыжи.

Попроси у папы купить тебе лыжи.

4. Продолжи диалог и разыграй его с соседом по парте.

- Илнур, әйдә тауга барабыз, чанә шуабыз.
- Минәм чанәм юк, ә чаңгым бар.
- ... .

5. Рәсемнәр урынына сүزلәр куй. Җөмлөләрне укы.





6. Вспомни, как мы говорим.

**Кая?**

Кóля тауга  
барá.

**Кайда?**

Кóля тауда  
чаңгы шуá.

**Кайдан?**

Кóля таудан  
кайтá.



7. Диалогларны укы. Дустың белән сөйләш.

а) — Тánя, эйдә урамга чыгабыз.

— Эйдә. Ә тауга барабызмы?

— Әйе.

ә) — Вítя, син кайдан кайтасың?

— Таудан.

— Ә мин тауга барам.

8. Нокталар урынына кушымчалар куй, жөмлөлөрне укы.

Сәли́м тау... килде́.

Нәси́м өй... чыкты́.

Сәли́м тау... чана́ шуá.

Нәси́м өй... утыра́.

Сәли́м тау... өйгө кайта́.

Нәси́м өй... кайта́.



9. Выполни письменно упражнение №5.



1. Текстны укы.

**Таудá**

Вәли һәм Нәсим тау ясадылар. Ә Сәлим урамга чыкмады, өйдә утырды, чөнки ул авырды. Тау биék, зур булды. Вәли чанá шуды, Нәсим чаңгы шуды. Малайларга бик күңеллэ булды.

Икенчэ көннэ Сәлим дә тауга килдэ.

— Шума, бу синэң тавың түгел! — дидэ Вәли.

— Шү, Сәлим, син дә шу, — дидэ Нәсим.

«Гөлбакча» китабыннан

**биék** — высокий  
**күңеллэ** — весело  
**дидэ** — сказал

**булды** — было  
**чыкмады** — не вышел

**2.** Расположи предложения по порядку текста «Тауда».

1) Тáu биék, зур булды. 2) Вэли́ белэн Нэсiм тáу ясадылар. 3) Сэли́м өйдé утырды́, чéнки ул авырды́. 4) Вэли́ һәм Нэсiм тауда́ чанá, чаңгы́ шудылар.

**3.** Допиши предложения, используя слово **чэнки**.

1) Сэли́м урамгá чы́кмады, ... . 2) Малайлар шатландылар, ... .

**4.** Какие из этих предложений соответствуют содержанию текста «Тауда»?

1) Вэли́ белэн Нэсiм Кáр бабай ясадылар. 2) Вэли́ белэн Нэсiм тáу ясадылар. 3) Сэли́м урамдá уйнады́. 4) Сэли́м урамдá уйнамады. 5) Нэсiм һәм Вэли́ тимераяктá шудылар. 6) Вэли́ чанá шуды́, Нэсiм чаңгы́ шуды́.

**5.** Кто быстрее и лучше читает?

Сэли́м чы́кмады.

Сэли́м урамгá чы́кмады.

Сэли́м урамгá чы́кмады, өйдé утырды́.

Сэли́м урамгá чы́кмады, өйдé утырды́, авырды́.

**6.** Поставь вопросы к предложениям текста «Тауда».

**7.** Конкурс на лучшего рассказчика текста «Тауда».

**8.** Какой из этих диалогов подходит к содержанию текста «Тауда»?

а) — Исэ́нме, Сэли́м! Э́йдэ безне́ң белэн шу.

— Рэхме́т, малайлар. Мин сезне́ң белэн шуáм.

ә) — Шұма, бу синéң тавың тўгел! — дидé Нэсiм.

— Синéң дэ тавың тўгел! — дидé Сэли́м.

б) — Сэли́м, айда таудан шу, — дидé Нэсiм.

— Рэхмáт, Нэсiм, — дидé Сэли́м.

в) — Сэли́м, айда тауга, — дидé Нэсiм.

— Мин авыры́йм, — дидé Сэли́м.

9. Разыграйте понравившийся диалог.



10. «Тауда» текстын сөйлө.



96–97 нче дәресләр

1. Вспомни!

**риза́** — согласен, согласна

**риза́ тўгел** — не согласен, не согласна

2. Ты согласен с этими утверждениями?

1) Тауны Вэли́ белэн Нэсiм ясамадылар, ә Сэли́м ясады.

2) Сэли́м урамга чыкмады, чонки ул авырды.

3) Тау биэк булмады.

4) Вэли́, Нэсiм тимераякта шудылар.

5) Вэли́, Нэсiм чана́, чаңгы шудылар.

6) Вэли́ Сэли́мгэ: «Шу», — дидé.

7) Вэли́ Сэли́мгэ: «Шума!» — дидé.

8) Нэсiм Сэли́мгэ: «Шу», — дидé.

**3.** Диалогларны укы. Дустың белән сөйләш.

- а) — Вәли, әйдә тау ясыйбыз.  
— Әйдә. Сәлим урамга чыгамы?  
— Юк, ул чыкмый.  
— Ни өчен?  
— Аның аягы авырта.
- ә) — Исәнмесез, малайлар!  
— Исәнме, Сәлим!  
— Нинди биэк тау! Кем ясады?  
— Без ясадык. Әйдә шуабыз.  
— Әйдә.

**4.** Прочитай слова правильно. Найди их перевод.  
Саран [са<sup>о</sup>ра<sup>н</sup>], тәрбияле [тәрбийәлэ], юмарт [йумарт].

**5.** Допиши предложения, используя данные слова.

- а) Миңа Вәли ошамый, чөнки ул ... .  
ә) Миңа Нәсим ошый, чөнки ул ... .

С л о в а : я х ш ы , ә й б ә т , т ә р б и я л э , н а ч а р , с а р а н , ю м а р т .

**6.** Подбери слова с противоположным значением.

- |             |              |
|-------------|--------------|
| зур — ...   | ак — ...     |
| яхшы — ...  | чиста — ...  |
| саран — ... | салкын — ... |



**7.** Выполни письменно упражнение №6.

## 98–100 нче дәресләр

### 1. Сүзләрне дәрес укы.

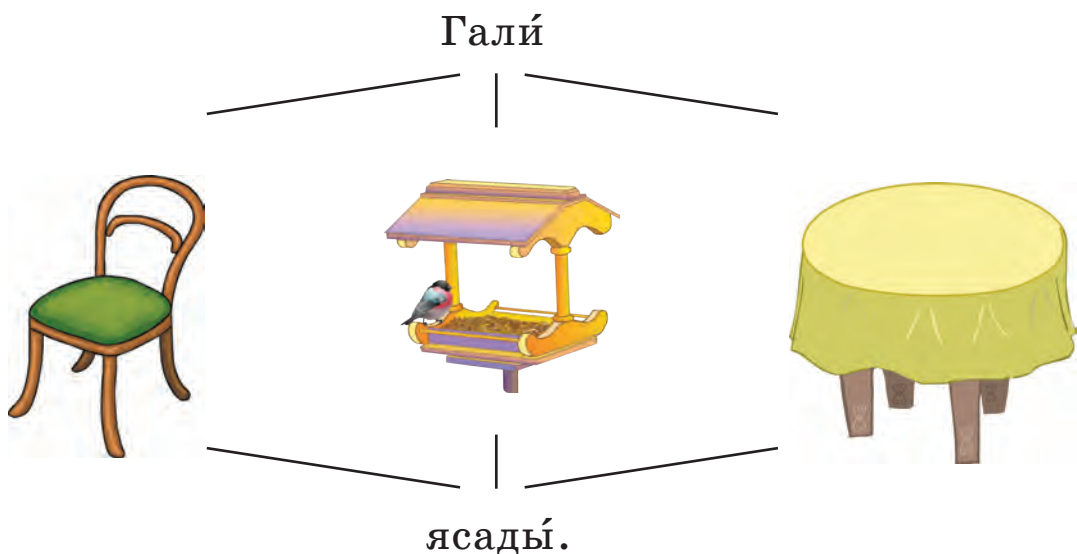
Жимлек [жимлэ́к], тау [та°w], ясады [йа°сады́],  
агач [а°ғач], куйды [куйды́], кошлар [қошлар], Вәли [wәли́],  
рәхмәт [рәхмә́т].

### 2. Запомни!



**жимлэ́к** — кормушка  
**жимлеккэ́** — в кормушку  
**ясады́** — изготовил, сделал

### 3. Гали нәрсә ясады?



4. Галидән сора (спроси): ул нәрсә ясады?

5. Как скажешь о том, что ты изготовил стол, стул, кормушку?

6. Составь текст из данных предложений.

1) Кичә Гали жимлек ясады. 2) Жимлеккә ипи салды. 3) Ул кошларга жимлек куйды. 4) Алар Галигә рәхмәт әйттеләр. 5) Кошлар ипинә ашадылар.

7. Гали нинди малай? Ни өчен алай уйлайсың (так думаешь)?

8. Диалогларны дәвам ит.

а) — Нинди матур жимлек! Кем ясады?  
— ... .

ә) — Пётя, син жимлек ясадыңмы?  
— Әйе, мин икә жимлек ясадым.  
— Аларны кая куйдың?  
— ... .

б) — Саша, жимлеккә нәрсә куйдың?  
— Мин жимлеккә ипи куйдым.  
— Кошлар килделәрме?  
— ... .



9. Перескажи содержание текста упражнения №6.

## 101–102 нче дәресләр

### Проверь себя!

1. Помоги предложениям найти свои домики.

1) Яфракләр коелá. 2) Яңгыр явá. 3) Кáр явá. 4) Салкын жыл исá. 5) Кояш кыздырá. 6) Жылы жыл исá. 7) Көннэр эссé булá. 8) Кояш кыздырмый. 9) Елгадá сý туңá. 10) Кошлар жылы яккá китэлэр. 11) Елгадá сý жылы булá.



2. Задайте друг другу вопросы о зиме. Кто придумает самый интересный вопрос?
3. Позови друга кататься на лыжах.
4. Перескажи содержание текста «Тауда».
5. Напиши родным поздравление с Новым годом.
6. Расскажи, что вы делали на новогоднем празднике.



## БЕЗНЕҢ ГАИЛӘ

 103–104 нче дәресләр



1. Бу сүзләрне дәрес укыйсыңмы?

Гаилә [га<sup>о</sup>илэ́], онык [о́ноќ], ашый [а<sup>о</sup>шы́й].

2. Запомни!



завтрак — иртэнге аш [иртэңгэ́ а<sup>о</sup>ш]  
обед — көндөзге аш [көндөзгэ́ а<sup>о</sup>ш]  
ужин — кичке аш [кичкэ́ а<sup>о</sup>ш]

3. Составь предложения со словами из упражнений №1 и №2.

4. Укы, сорауга жавап бир.

Гаилә көндөзгэ ашны ашый. Бер бабай, бер әби, икә әти, икә әни һәм өч онык чэй эчәләр.

Әйтегез әле: ничә кешә чэй эчә?

5. Рәсемгә кара һәм сорауларга җавап бир.

1) Рәсемдә кәмнәр бар? 2) Алар нишлиләр?  
3) Өстәлдә нәрсәләр бар? 4) Өстәл янында ничә балә бар?

6. Ипользуя вопросы упражнения №5, составь текст по рисунку.

 7. Перескажи содержание своего рассказа.

## 105 нче дәрес

1. Текстны укы.

### Безнең гаилә

Безнең гаиләдә биш кешә бар: әни, әти, абый, апә һәм мин. Әтием заводта эшли, ә әнием кибертә эшли. Абыем мәктәптә укый. Апам 4 нче мәктәптә укый. Мин 4 нче мәктәптә, 2 нче сыйныфта укыйм.

2. Жәмләләрне дәвам ит.

1) Әтием ... .. 2) Әнием ... .. 3) Абыем  
... .. 4) Мин ... ..

3. Сорауларга җавап бир.

1) Гаиләдә ничә кешә бар? 2) Гаиләдә кәмнәр бар? 3) Әти кайда эшли? 4) Әни кайда эшли? 5) Апә ничәнче мәктәптә укый?

4. Узнай у друга:

— сколько человек в семье;

- где работает папа;
- где работает мама;
- где он учится.



5. Расскажи о своей семье по вопросам упражнения №3.



## 106–107 нче дәресләр

1. Сорауларга җавап бир.

**Кем?**

әни  
апа

**Кемне?**

әнинé  
апаны

**Нәрсә?**

китап  
чәчәк

**Нәрсәне?**

китапны  
чәчәкне

2. Прочитай предложения, отвечая на вопросы.

Мин (кémне?)



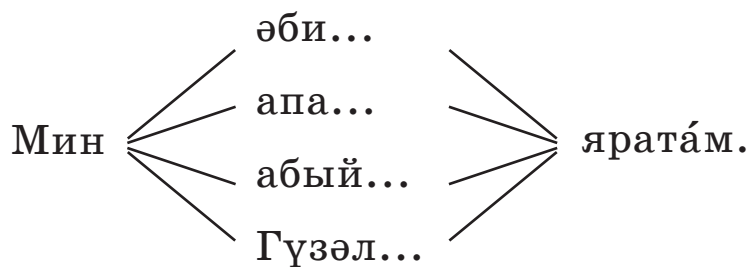
бик яратам.

Мин (нәрсәне?)



бик яратам.

3. Помоги Шурале ответить на вопрос кемне? Запиши 2 предложения в тетрадь.



кемне?



4. Предложения потеряли слова. Найди их.  
Из какого домика возьмёшь эти слова?



1) ... життэ. 2) ... килдэ. 3) Айгэл ... яратá, ө мин ... яратáм.

5. Шигырьне укы. Ошаса (если понравится), ятла.

### Яратáм

Яратáм мин өемнэ,      Яратáм мәктәбемнэ,  
Өтí белән әнинэ.      Укытучы апамны,  
Абый белән энемнэ,      Дустымны, иптәшемнэ,  
Бишәктәгэ сеңлемнэ.      Уйнап йөргән бакчамны.

Шәйхí Маннур

**бишәк** — колыбель  
**иптәш** — друг, товарищ

6. Син дәрәс укыдыңмы?

Өемне [өйөмнэ́], бакчамны [ба°қчамны́], апамны [а°памны́], энемне [әнэ́мнэ́].

7. Выпиши из стихотворения слова, которые отвечают на вопрос **кэмне?** **нэрсәне?** Выдели окончания в этих словах.

8. Как скажешь о том, что ты любишь маму, папу, брата, сестру?

9. Тәржемә ит (переведи).

а) Покажи, пожалуйста, книгу.

ә) Выучи стихотворение.

б) Покажи дом.



10. Подготовься к конкурсу «Лучший чтец стихотворения».



108–110 нчы дәресләр

1. Рассмотрни рисунки и назови эти татарские блюда.



2. Син бу сүзләргә дәрәс әйтәсеңме?

бәләш [бәлэ́ш]

коймак [көймáк]

кыстыбий [кы́стыбый]

гөбәдия [гөбәдийé]

3. Скажи, какие татарские блюда ты любишь.

4. Син бу сүзләргә дәрәс укыйсыңмы?

кунак [кунáк]

пешерде [пэ́шэрдэ́]

әзерләде [э́зэ́рлэдэ́]

хәерле көн [хэйэ́рлэ́ көн]

5. Прочитай текст.

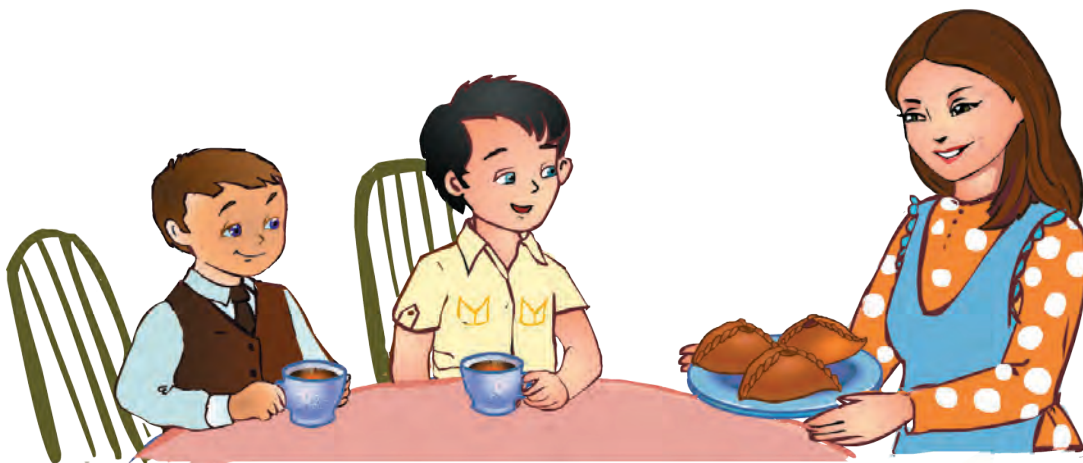
**Айдáр бездэ кунактá**

Бүгэн безгэ кунаккá Айдáр килдэ.

— Хæерлэ кён, А́нна Петро́вна! — диде ул.

— Исёнме, Айдáр, эйдэ, рэхим ит! — дидэм мин.

Әниём өчпочмак пешердэ, чэй эзерләдэ. Без әнигэ булыштык һәм чэй эчтэк. Аннан соң әнигэ рэхмэт әйттэк.



6. Найди в тексте предложения, в которых говорится о том:

- кто пришёл в гости;
- как встретил Коля друга;
- что испекла мама.

7. Расставь диалоги в соответствии с содержанием текста «Айдар бездэ кунакта» и разыграй их с соседом по парте.

- а) — Хæерлэ кён, А́нна Петро́вна!  
— Исёнме, Айдáр, эйдэ, рэхим ит!
- ә) — Өчпочмак тәмләме?  
— Бйк тәмлэ. Рэхмэт, әни́.

- б) — Табынга́ утырыгыз. Мин өчпочма́к пешерде́м.  
— Хэ́зер, эни́, утыра́быз.

**8.** Вспомни, как выразить просьбу. Спиши предложения, вставляя пропущенные слова.

- 1) Эни́, сөлгэ́ бир ... . 2) Ва́ля, су́ бир ... .  
3) Ми́ша, кашы́к бир ... . 4) Эни́, өчпочма́к бир ... .

**9.** Представь, что к тебе пришёл друг. Составь диалог, используя данные предложения. Разыграй его с соседом по парте.

Мөмкiнме? Исэ́нмесез! Кер, у́тыр. Рэхмэ́т. У́тыр, чэй эчэ́без. Ни́нди мату́р табы́н! Өчпочма́к белэ́н эч. Э́йдэ, та́гын эч. Рэхмэ́т, эчтэм. Чэй би́к тэмлэ́ булды́. Өчпочма́к би́к тэмлэ́ булды́.



**10.** Расскажи содержание текста упражнения №5.



## **111–112 нче дәресләр**

**1.** Прочитай диалоги. Поговори с соседом по парте.

- а) — Эбиэм, син чэйне́ нэрсэ́ белэ́н эчэсең?  
— Мин чэйне́ сэт белэ́н эчэм.  
— Э лимон белэ́н эчэсеңме?  
— Эйе́. Лимон белэ́н дә эчэм.

- ә) — Эниэм, бүгэн нэрсэ́ пешерэсең?  
— Мин гөба́дия́ пешерэм. Э син нэрсэ́ яратасың?  
— Мин гөба́дия́, чәкчә́к яратам.

2. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.

Кичэ безгэ кунаклáр килдэ. Без остэл эзерлэ... .

Остэлгэ ,  куй... . Кунаклáр безгэ ,  
 алып кил... . , ,  тэмлэ булды.

3. Расскажи содержание текста упражнения №2.

4. Предмет исемнэрен айт.



5. Допустим, ты забыл названия предметов упражнения №4. Поговорите друг с другом по образцу.

Ү р н а к: — Бу пычákмы?

— Юк, бу пычák тýгел, бу — тэлинкэ.

6. Запомни!



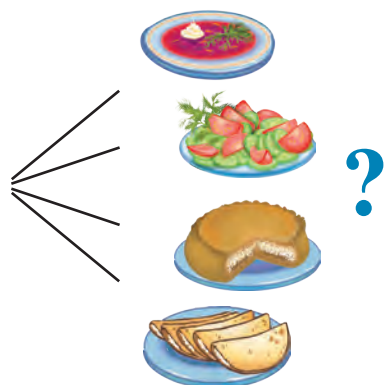
Нэрсэне? — Что? (Чего?)

7. Спиши предложения, вставляя пропущенные окончания.

- 1) Бу тэлинкэ... бiр эле. 2) Пычак... сөрт.
- 3) Чэнечке... , чэйнек... , кашык... шкафкá куй.
- 4) Кызым, битең... , кулың... ю.



## 8. Жәмлэләрне дәрес укы, дәфтәреңә яз.

Мин  чәнечкэ  
кашык  
кул

белән ашыйм.

## 9. Попроси брата:

- дать тебе чай, ложку;
- поставить молоко в холодильник;
- помочь маме;
- помыть чашку, тарелку.



## 10. Выполни письменно упражнение №9.



## 113–114 нче дәресләр

### 1. Вспомни!

**Нишләдем?**

**ашадым** — я ел

**юдым** — я мыл

**Нишләмәдем?**

**ашамадым** — я не ел

**юмадым** — я не мыл

### 2. Давай посмеймся!

- Чынаякларны юдыңмы, Аня?
- Юк әле, юмадым.

- Ө кибеткэ бардыңмы?
- Юк, бармадым.
- Ө нишләдең?
- Бу эшләрне уйладым.



3. Найди в диалоге упражнения №2 слова, обозначающие действие.

4. Поставь вопросы к выделенным словам упражнения №2.

5. Укы һәм әйт: майны кем ашады, сөтне кем эчте?

-  кем аша...? — диде  .
- Юк, мин  ашама... , — диде  .
- Юк, мин дә  ашама... , — диде  .
-  кем эчте? — диде  .
- Юк, мин  эчмә... , — диде  .
- Юк, мин дә  эчмә... , — диде  һәм карават астына качты.








6. Разыграйте диалоги упражнения №5.

7. Прочитай предложения, поставь вопросы к выделенным словам.

Мин **китапны** сумага салам.

Мин **китапны** сумкадан алам.

8. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, а вместо точек — окончания.

Мин кунак... барá... . Мин  ... ,  ... ,  ...  
кечкенé  ... салáм, э  ... ,  ... зур  
 ... салáм.

 9. Выполни письменно упражнение №8.

 **115–116 нчы дәресләр**

### Проверь себя!

1. Расскажи о вашей семье.
2. Спроси у соседа по парте, где работают его родители.
3. Ты накрываешь стол. Скажи, какие приборы тебе нужны.
4. Узнай у друга, любит ли он треугольник, бэлиш, кыстыбый.
5. Представь, что к тебе пришли гости. Как ты их встретишь, как пригласишь в дом? Как ты будешь их угощать? Составь диалог и разыграй его с соседом по парте.

6. Дополни диалог и разыграй его с соседом по парте.

— ...?

— Мин койма́к ярата́м. Э син?

— ... .

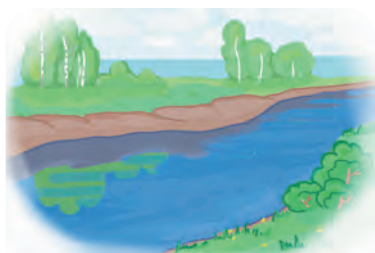
7. Представь, что эти действия происходят сейчас. Вставь вместо точек нужные окончания.

Мин юн... , ул чынаяклар ю... , мин эбигэ булыш... , ул кибеткэ бар... , мин сума́га сал... .

8. Поблагодари маму за вкусный обед. Скажи, что суп очень вкусный.

9. Напиши маленький рассказ на тему «Минем энием».

10. Разгадай ребус.



, , • •



, • ,

Л



• , , ,

## 117–119 нчы дәресләр

### 1. Шигырьне укы.

**Яз җитә**

Кояш көлөп карый безгә,  
Күзләр чагыла.  
Елгаларда бозлар агá  
Диңгез ягына.

Яз, яз, яз җитө!  
Тәрәзәнә ачтылар.  
Тып-тып, тып-тып, тып итө  
Эрә-эрә тамчылар.



Фатих Кәрим

**күзләр чагыла** — глаза жмурятся  
**диңгез ягына** — в сторону моря  
**эрә** — крупный  
**тамá** — капает

**2.** Табы в стихотворении предложения о солнышке, о реках, о капели.

**3.** Спиши, вставляя вместо точек окончания.

1) Яз җит... . 2) Тамчы там... . 3) Елга... боз агá. 4) Кояш көл... .

4. Используя рисунки, расскажи о приметах весны.



5. Бу сүзләрне дәрәс укыдыңмы?

кояш

карга

кош

диңгез

көндөз

[к]

табигать

[к]

кар

елга

?

?

[г]

[ф]

6. Запомни!

Кайчан? — Когда?

7. Помоги предложениям найти свои домики.

- 1) Кар ява.
- 2) Яңгыр ява.
- 3) Кояш жылыта.
- 4) Көннэр озын.
- 5) Төннэр кыска.
- 6) Төннэр озын.
- 7) Көннэр кыска.
- 8) Тамчы тамá.
- 9) Кар эрi.
- 10) Елгада боз ага.
- 11) Кошлар жылы якка китá.
- 12) Кошлар жылы яктан кайта.



8. Бу киемнәрне кайчан кияләр?



9. Задайте друг другу вопросы о временах года.



10. Выполни письменно упражнение №9.



120–121 нче дәресләр

1. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.

Яз житэ. Көндэз  балкый.

Жылы як...  кайтá.

Без кошларгá  ясы́й... .



шатлана... .

**2.** Подбери слова с противоположным значением, запиши их в тетрадь. Придумай с ними предложения.

Кайта́ — ... , жылы́ — ... , озы́н — ... .

**3.** Конкурс на лучшего рассказчика. Кто выразительнее расскажет о весне?

**4.** Дополни диалог и разыграй его со своим соседом по парте.

— ... ?

— Яз күңеллэ, ямьлэ.

— ... ?

— Көннэр озын, төннэр кыска була.

**5.** Спроси у друга:

— любит ли он весну;

— с кем он играет на улице.

**6.** Узнай у друга:

— тепло ли на улице;

— выйдет ли он на улицу.

**7.** Позови друга играть. Скажи ему, что на улице тепло, хорошо.



**8.** Выполни письменно упражнение №7.



## 122–124 нче дәресләр

### 1. Вспомни!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
бер	икé	өч	дүрт	биш	алты	жидé	сигéз	тугыз	ун

### 2. Запомни!

$10+1$	$10+2$	$10+3$	...	$10+9$
$\swarrow$ 11	$\swarrow$ 12	13		$\swarrow$ 19
унбéр	уникé	унóч		унтугыз егермé

### 3. Нинди саннар?

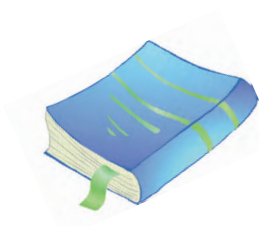
$$\begin{array}{r} 1 \\ + \\ 10 \end{array} \begin{array}{l} \diagup \\ \diagdown \end{array} \boxed{?}$$

$$\begin{array}{r} 3 \\ + \\ 10 \end{array} \begin{array}{l} \diagup \\ \diagdown \end{array} \boxed{?}$$

$$\begin{array}{r} 4 \\ + \\ 10 \end{array} \begin{array}{l} \diagup \\ \diagdown \end{array} \boxed{?}$$

$$\begin{array}{r} 5 \\ + \\ 10 \end{array} \begin{array}{l} \diagup \\ \diagdown \end{array} \boxed{?}$$

### 4. Таня нинди бүлэк эзерли? Дәфтәреңә яз.



5. Син бәйрәм белән ничек котлайсың?



Әниэм!

Мин синэ 8 нче  
Март бәйрәме  
белән котлайым.  
Бәхэт, шатлык  
телим. Мин синэ  
бийк яратам!

Кызың Айгэл

6. 8 нче Мартта син кемгә бүләк бирәсең? Дәфтәреңә яз.

7. Дополни диалоги. Разыграй их с соседом по парте.

а) — ... .  
— Мин әнигә бүләк бирдем.  
— Нәрсә бүләк иттәң?  
— ... .

ә) — Аня, син кемне котладың?  
— Мин апаны котладым.  
— Нинди бүләк бирдәң?  
— ... .

8. Напиши учительнице поздравление с праздником 8 Марта.

## 125–126 нчы дәресләр

### Проверь себя!

1. Назови приметы весны.
2. Напиши поздравление с праздником 8 Марта.
3. Как ты спросишь у друга:
  - любит ли он весну;
  - кого он поздравил с праздником?
4. Как ты скажешь о том, что на праздник ты подарил маме цветы (книгу, ручку, платок)?
5. Тизәйткечне (скороговорку) өйрән.  
Тәрәзэ каршына килгән бер чыпчык.  
— Чык әле, — ди, — чык!
6. Задайте друг другу вопросы о весне.
7. Расскажи своё любимое стихотворение о весне.
8. Дополни диалог. Разыграй его с соседом по парте.
  - Саша, көн нинди?
  - ... .
  - Урамга чыгасыңмы?
  - ... .
  - Футбол уйныйбызмы?
  - ... .

# МИНЕМ ВАТАНЫМ

## 127–129 нчы дәресләр

1. Помогите словам найти свои домики.



Аю, Самара, Агыйдёл, төлкэ, Идёл, Амур,  
Саратов, Ык, Бөгелмэ, Казан, куян, Нурлат.

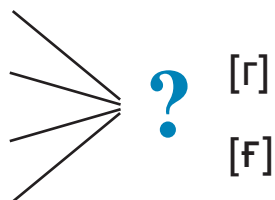
2. Бу сүзләргә дәрәс укыдыңмы?

туган

елга

Агыйдёл

Бөгелмэ

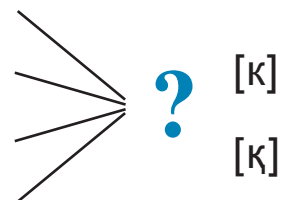


киң

күл

кыр

төлкэ



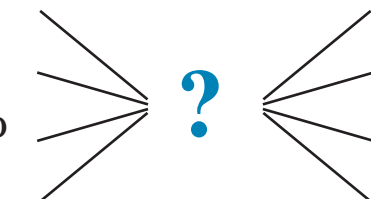
3. Подбери пару к словам.

усал

зур

хәйләкәр

озын



елга

төлкэ

бүрә

шәһәр

4. Скажи данные слова во множественном числе.

Урман, кыр, күл, пошы, аю, бүрә, төлкэ, елга,  
шәһәр, тиэн, куян, керпэ.



## 5. Текстны укы.

### Минэм Ватаным — Россия

Мин Россиядә яшым. Россия — зур, бай дәүләт. Россия бик матур. Анда куе урманнар, киң кырлар, күлләр бар. Урманнарда пошлар, аюлар, хәйләкәр төлкеләр, усал бүреләр яшиләр.

Россиядә зур, озын елгалар күп: Лена, Енисей, Обь, Идел, Кама, Агыйдел.

Россиянең башкаласы — Мәскәү. Россиядә шәһәрләр чиста, матур. Алар: Мәскәү, Санкт-Петербург, Казан, Екатеринбург, Самара, Саратов, Яр Чаллы.

Мин Ватанымны бик яратам!

куе — густой  
усал — злой

хәйләкәр — хитрый  
поши — лось

**6.** Найди в тексте «Минём Ватаным — Россия» слова, отвечающие на вопрос **нинди?**

**7.** Найди к каждой группе обобщающее слово.

1) Лэна, Идэл, Енисей, Агыйдэл — ... .

2) Төлкэ, бүрэ, аю, куян — ... .

3) Мәскәү, Санкт-Петербург, Казан — ... .

4) Карга, күгәрчэн, чыпчык — ... .

**8.** Расположи пункты плана в соответствии с содержанием текста.

1) Россия шәһәрләрэ.

2) Россия елгалары.

3) Россия табигатэ.

**9.** Спроси у друга:

— где он живёт;

— какие города есть в России;

— есть ли в России леса;

— какие реки есть в России.

**10.** Диалогны укы. Дустың белән сөйләш.

— Саша, син кайда яшисең?

— Мин Россиядә яшим.

— Россиядә ниңди елгалар бар?

— ... .

— Урманда ниңди хайваннар яши?

— ... .



**11.** Подготовься к выразительному чтению текста «Минём Ватаным — Россия».

 130–132 нче дәресләр

1. Помоги Шурале ответить на вопросы.

Кайда?

Казан...

Әлмәт...

Чистай...

Минзәлә...

Алабуга...

Балтач...



Кайдан?

Казан...

Әлмәт...

Чистай...

Минзәлә...

Алабуга...

Балтач...

2. Как скажет Гали, если он:

— живёт в Казани (Чистополе, Елабуге);

— возвращается из Казани (Чистополя, Елабуги)?

3. Прочитай диалоги, вставляя нужные предложения.

а) — Син кайда яшисең?

— Мин Казанда яшим. Ә син кайда яшисең?

— ... .

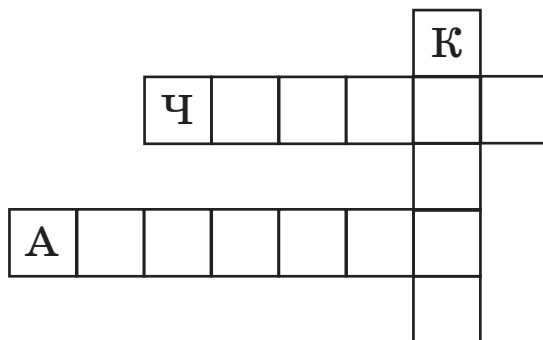
ә) — Син кайдан?

— Мин Зәйдән. Ә син кайдан?

— ... .



4. Впиши в пустые клетки названия трёх городов Татарстана.



5. Ты согласен с данными утверждениями?

- 1) Минём Ватаным — Россия.
- 2) Минём Ватаным — Украина.
- 3) Россиядә жирáf, арыслан, фил яши.
- 4) Россиядә төлкэ, аю, бүрэ яши.
- 5) Россиядә Енисей, Идел елгалары агá.
- 6) Россиядә Астанá, Óсло шəһəрлэрэ бар.
- 7) Россиядә Мəскəү, Санкт-Петербург, Казán, Екатеринбург, Самáра шəһəрлэрэ бар.

6. Используя предложения упражнения №5, составь рассказ «Минём Ватаным — Россия».

 7. Перескажи содержание своего рассказа.

 **133–135 нче дәресләр**

### Без шəһəрдə яши́без

1. Рəсемнəргə туры килгəн (соответствующие) жəмлəлəрне тап.

- 1) Мин трамвайдá барáм.
- 2) Мин троллэйбуста барáм.
- 3) Мин автобуста барáм.






2. Вспомни! Почему аффикс в этих словах произносится и пишется по-разному?

трамвай+да́  
Зэй+дэ́

авто́бус+та  
Әлмәт+тэ́

3. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — аффиксы.

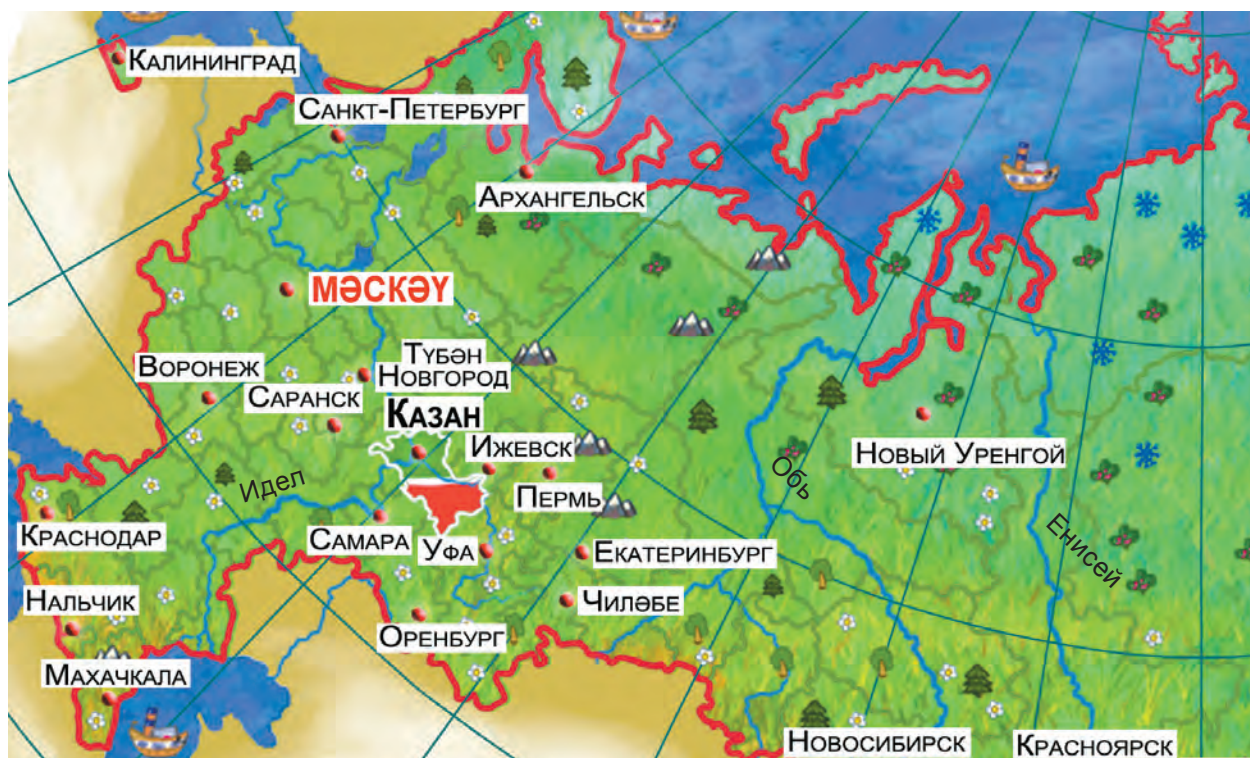
1) Мин шәһәр...  барам.

2) Мин авыл...  кайтам.

3) Мин Мәскәү...  очам.

4. Рассмотрю карту и скажи по образцу.

Образец: Бу — Мәскәү. Ул — шәһәр.  
Бу — Идел. Ул — елга.





### 3. Запомни!



**Юл аша чыгам.** — Перехожу через дорогу.

**Юл аша чыкмыйм.** — Не перехожу через дорогу.

### 4. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.

Светофор...



ут яна́, мин



аша ... .

Светофор...



ут яна́, мин



аша ... .

### 5. Переведи. Поставь вопросы к выделенным словам.

Мин **чыгам.**

Без **чыгабыз.**

Син **чыгасың.**

Сез **чыгасыз.**

Ул **чыга.**

Алар **чыгалар.**

### 6. Текстны укы.


#### Юлда

Пётяның әтисе полициядә эшли. Ул — юл хәрәкәтә инспекторы (инспектор дорожного движения).

Саша белән Кирилл тукталышта торалар. Алар светофорга карыйлар. Светофорда кызыл ут яна. Малайлар туктыйлар. Мәнә светофорда яшәл ут яна. Алар юл аша чыгалар. Инспектор елмая. Малайлар шатланалар.

7. Скази по рисункам, кем работают родители этих девочек.

Оляның әнисе —  .

Әминәнәнң әнисе —  .

Әнженәнң әтисе —  .

8. Шурале забыл правила дорожного движения. Исправь его ошибки.

Светофорда кызыл ут яна — малайлар юл аша чыгалар.

Светофорда яшел ут яна — малайлар туктыйлар.

9. «Юлда» текстын исеңә төшер. Сорауларга жавап бир.

- 1) Пётяның әтисе кем?
- 2) Юлда тәртипне кем саклай?
- 3) Саша белән Кирилл кайда?
- 4) Алар нәрсәгә карыйлар?
- 5) Светофорда нинди ут яна?
- 6) Малайлар кайчан юл аша чыгалар?
- 7) Малайлар кайчан юл аша чыкмыйлар?

 10. Текстның эчтәлеген (содержание) сөйләргә өйрән.

## 139–141 нче дәресләр

### 1. Сүзләрне дәрес укыйсыңмы?

авыл [а°вЫ́л]

яратам [йа°ратáм]

янында [йа°нЫ́ндá]

жиләккә [жиләккэ́]

коенабыз [қойдóнáбыз]

чаңгы [ча°ңгы́]



### 2. Текстны укы һәм исем бир.

Мин авылда яшым. Авылны бик яратам. Авыл янында урман бар. Без кыш көне чаңгы, чанá шуáбыз, хоккэй уйнайбыз. Жэ́й көне жиләккэ́ барáбыз, су коенáбыз, балык тотáбыз. Авылда күңеллэ́, рэхэт.

### 3. Найди в тексте предложения о данных предметах.



4. Шурале перепутал порядок слов в самом длинном предложении текста. Исправь его ошибку.

Без жэй көне тотáбыз балык, барáбыз жилэккэ, коенáбыз су.



5. Шурале опять ошибся. Помоги ему исправить ошибку.

Без жэй көне



шуáбыз,



уйныйбыз.

Без кыш көне



жыя́быз, су коенáбыз.

6. Помоги животным найти свои домики.

Поши́, сыёр, сары́к, төлкэ́, кэжэ́, аю́, ат, бүрэ́, куя́н, этэ́ч.



7. Жөмлөлэрне дэвам ит. Алар кайда яши?

Ү р н э к: Бүрэ́ урманда́ яши́.

Этэ́ч ... .

Сары́к ... .

Куя́н ... .

Аю́ ... .

Ат ... .

Кэжэ́ ... .

Сыёр ... .

Төлкэ́ ... .

8. Прочитай и перескажи текст о Мусе Джалиле.

Мусá Жәліл — герóй-шагыйрь.  
Ул — Советлár Союзы Героé. Мусá  
Жәліл балалár өчен бик күп  
шигырьлэр язá: «Әтэч», «Куя́н»,  
«Маэма́й», «Кечкенé дусларга́».



9. Сорауларга жавап бир.

- 1) Мусá Жәліл кэм ул?
- 2) Ул нинди шигырьлэр язá?

10. Шигырьне укы.

### Әтэч

Таң ата бугай,  
Әтэч кычкыра:  
— Кикри-күк!  
Кикри-күк!  
Йә сузып кына,  
Йә бик еш кына:  
— Кик-ри-күк!  
Кик-ри-күк!



Мусá Жәліл

сузып — протяжно

еш — часто



11. Шигырьне укы. Ошаса, ятла.



## 142–143 нче дәрәсләр

### Проверь себя!

1. Расскажи о своём городе (о своей деревне).
2. Спроси у друга:
  - живёт ли он в деревне;
  - был ли он в Казани.
3. Перескажи содержание текста «Юлда».
4. Ты хочешь узнать, где аптека, стадион, школа. Как ты спросишь?
5. Тәржемә ит.
  - Горит красный свет — не переходи улицу.
  - Горит зелёный свет — переходи улицу.
6. Составь диалог «На улице». Разыграй его с соседом по парте.
7. Нокталар урынына кушымчалар куй һәм жөмлэләрне дәфтәреңә яз.
  - 1) Тукталыш... кешé күп. 2) Светофор... кызыл ут яна́, мин ю́л аша чыкмый... . 3) Светофор... яшéл ут яна́, мин ю́л аша чыга... .
8. Прочитай и дополни диалог. Разыграй его с соседом по парте.
  - ... ?
  - Мин Казанда́ яшím. Ә син?
  - Мин Чистайда́ яшím.



## КИБЕТТӨ

### 144–146 нчы дәресләр

1. Рәсемгә кара. Бу киёмнәрнең исемнәрен әйт.



2. Бу сүзләрне дәрес укыйсыңмы?

Сарафан [са<sup>о</sup>рафа́н], чалбар [ча<sup>о</sup>лба́р], итэк [итэ́к],  
читек [читэ́к], бияләй [бийәләй].

3. Напиши названия одежды во множественном числе.

4. Допустим, у тебя нет свитера, шарфа. Сообщи об этом маме, попроси купить их.

## 5. Дополни диалогы.

- 1) — ... ?  
— Әйе, бүрэк бар.  
— ... ?  
— 100 сум.
- 2) — ... ?  
— Әйе, миңа күлмэк кирэк.  
— Сиңа нинди төс ошый?  
— ... ?

## 6. Диалогны рольләргә бүлеп укыгыз, сөйләшегез.

- Диләрә, синең күлмәгең бик матур. Ул миңа ошый.  
— Рәхмәт, Айгәл. Синең дә сарафаның матур.  
— Рәхмәт, Диләрә.



## 7. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.

Без кичә әниәм белән кибет... бар... . Кибет...



күп. Без кибет...



, сатып ал... .



## 147–151 нче дәресләр

### 1. Текстны укы.

#### Матур киемнәр

Бүгән Айгәл әтисе, әнисе белән кибеткә китте. Айгәлгә күлмэк һәм итэк кирэк. Мәнә алар кибеттә.

— Апá, безгә матур күлмэк кирэк, — диде Айгәл.

— Бездэ күлмәклэр бик күп. Сиңа һинди төс ошый?

— Зәңгэр күлмәк бармы?

— Бар. Мәнә карагыз.

— Кызым, сиңа бу күлмәк килешә.

— Рәхмәт, әниәм.

Айгөлгә күлмәк сатып алдылар. Айгөл шатланды.

**әнисе белән** — с мамой

**мәнә** — вот

**килешә** — подходит

**шатланды** — обрадовалась

**2.** Разыграйте диалоги текста «Матур киемнәр».

**3.** Давайте поиграем. Во время игры нельзя произносить слова **әйе, юк, ак, кара**.

«Әйе», «юк» димә,

«Ак», «кара»га тимә!

— Әтиең сиңа акча бирдә. Нәрсә аласың?

— Күлмәк алам.

— Күлмәк аласыңмы?

— Алам.

— Нинди күлмәк?

— Яшәл.

— Бу күлмәгәң нинди?

— Кызыл.

— Ак бит.

— Түгел, кызыл.

**4.** Татарча әйт.

Твоё платье, её сарафан, мой костюм, твоя рубашка, твои брюки, её платье, твоя юбка.

5. Диалогны рольләргә бүлеп укыгыз.

— Óля, син бүгэн бик матур. Сиңа бу күлмэк килешэ.

— Рәхмэт, Булат. Синэң дә костюмың матур.

— Рәхмэт, Óля.



6. Сделай другу комплимент, используя слова из упражнения №4.

 7. Выполни письменно упражнение №4.












 **152–154 нче дәресләр**

1. Рәсемгә кара һәм әйт: кибеттә нәрсәләр бар?

### Ашамлыклар кибетэ



2. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.

1) Вәсимнэң әнисе аш пешерэ. Әни...  ,  ,  ,  кирэк. 2) Рөстәмнэң әбисе  пешерэ. Әби...  ,  ,  ,  кирэк. 3) Гүзәлнэң әтисе ботка пешерэ. Әти...  ,  кирэк.

3. Ә синэң әниэң нәрсә пешерә? Дәфтәрәңә яз.

4. Диалогны укы. Иптәшең белән сөйләш.

- Лилия, кибеткә барасыңмы?
- Әйе, барам.
- Ипи, сөт ал.
- Ярый, әниэм.

5. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.

Без апам белән кибет... бардык. Сатучыдан яшелчәләр сора... . Кибет...  ,  алдык. Без өйгә кайт... . Әни безне макта... .

6. «Кибеттә» темасына диалог төзе.

 7. Расскажи содержание упражнения №5.



## 155–156 нчы дәресләр

### Проверь себя!

1. Вспомни названия одежды.
2. Сделай комплимент однокласснику (об одежде).
3. «Матур киемнәр» текстының эчтәлеген сөйлә.
4. Напиши родным поздравления с Днём рождения.
5. Тәржемә ит.

1) У меня есть красивое платье. 2) Это платье тебе идёт. 3) Мама купила мне новые сапоги.

**6. Узнай:**

— есть ли в магазине огурцы (дыня, свёкла, морковь);

— сколько стоит хлеб (сахар, масло, катык).

**7. Поиграйте в игру:**

«Әйе», «юк» димә,

«Ак», «кара»га тимә!

**8. Прочитай предложения, вставляя вместо рисунков слова, вместо точек — окончания.**

Әби тәмлә



пешер... . Без дә әби...

булыш... . Мин кибет...



, алып кайт... .



бик тәмлә бул... .



### 1. Текстны укы.

#### Жәй життэ

Менә жәй життэ. Кояш кыздыра, урамда эссэ. Көннэр озын, төннэр кыска. Бакчада, урамда сары, зәңгәр, кызыл чөчәкләр үсэ. Күбәләкләр оча.

Мәктәптэ укулар беттэ. Жәйгэ каникуллар башланды. Жәй көне балалар лагерьга, авылга кителәр. Алар күңеллэ ял ителәр, су коеналар, зурларга булышалар, бакчада эшлиләр.

жәйгэ — летний	ял ителәр — отдыхают
зурлар — взрослые	су коеналар — купаются

**2.** Бу сүзләрне дәрәс укыдыңмы?

бакча [ба<sup>о</sup>қча́]

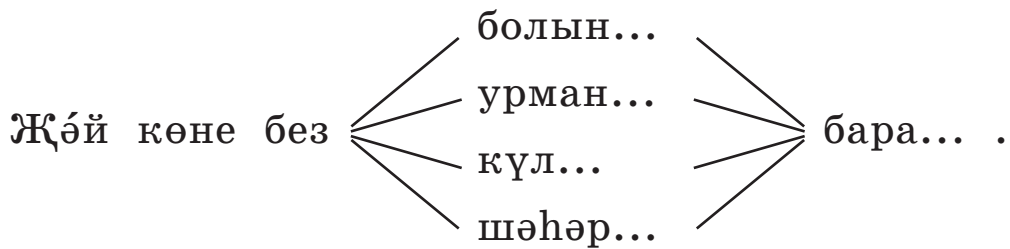
ял итәләр [йа<sup>о</sup>л итәләр]

ямьле [йәмлэ́]

кояш [қойа́ш]

**3.** Поставь вопросы к предложениям текста упражнения №1.

**4.** Прочитай предложения, вставляя вместо точек окончания.



**5.** Диалогларны дәвам ит.

а) — Кóля, син урамга чыгáсыңмы?

— ... .

— Ә көн нинди?

— ... .

ә) — Кóля, көн жылымы?

— ... .

— Син урамга чыгáсыңмы?

— ... .

**6.** Задайте друг другу вопросы по содержанию текста «Жәй житте».

**7.** Диалогларны укы. Дустың белән сөйләш.

а) — Рәшйт, син каникулда кая барáсың?

— Мин Арчага барам.



- Ә син кая барасың?
- Мин әни һәм әти белән Казанга барам.

- ә) — Лена, сезнең бакча бармы?
- Безнең бакча бар.
  - Анда чәчәкләр үсәме?
  - Әйе, бакчада кызыл, зәңгәр чәчәкләр үсә.



**8.** Научись выразительно читать текст упражнения №1.



## 160–161 нче дәресләр

**1.** Шигырьне укы. Яттан өйрән.

Матур жәй, кил безгә!  
 Матур жәй, кил безгә!  
 Кил, кил тизрәк син безгә,  
 Гөлләр белән бизәп жирне,  
 Чәчәкләр бир син безгә.

Бары Рәхмәт

**2.** Помоги предложениям найти свои домики.

Күбәләкләр оча. Чаңгы шуабыз. Кар ява. Тамчы тама. Салкын! Бакчада җиләк пешә. Кошлар жылы яктан кайталар. Кояш кыздыра. Елгада су керәбез. Су бик жылы.



3. Рәсемнәр урынына сүзләр куй һәм укы.

а) Безнең шәһәр  
янында



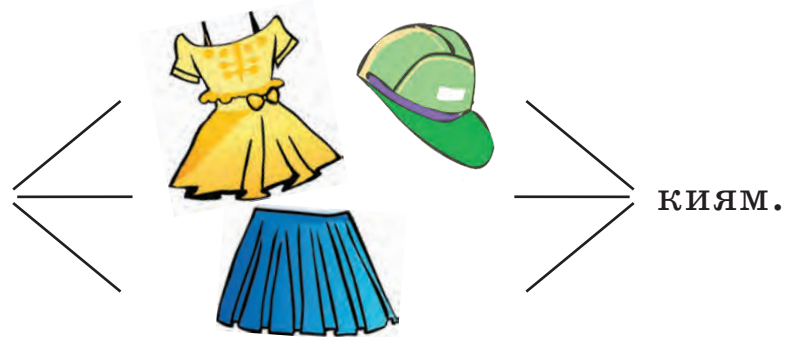
бар.

ә) Безнең  
урманда



үсә.

б) Мин жәй көне



киям.

4. Диалогны укы. Иптәшең белән сөйләш.

- Азат, син урманга барасыңмы?
- Әйе, барам.
- Ә малайлар барамы?
- Әйе. Кóля, Айдар барá.
- Мин дә барам.

5. Без урманда  ,  ,  жыябыз.

6. Позови друга:

- пойти в лес;
- собирать ягоды, цветы, грибы.

## 162–164 нче дәресләр

1. Шигырьне укы.

### Балán

Жимéш кирéк бөлешкэ,  
Барыйк икэн кай төшкэ?  
— Жимéш, жимéш, син кáйда?  
— Баландá мин, баландá.  
— Балán, балán, син кáйда?  
— Болындá мин, болындá.  
— Болын, болын, син кáйда?  
— Түгэрéк күл буендá.  
— Түгэрéк күл, син кáйда?  
— Мондá кил син, мин мондá.



Мәхмүт Газизовтан






**балán** — калина  
**кай төшкэ** — здесь: куда?  
**мондá** — здесь: сюда

2. Шигырьне рольләргә бүлеп укыгыз.

3. Найди в стихотворении слова, отвечающие на вопрос **нинди**?

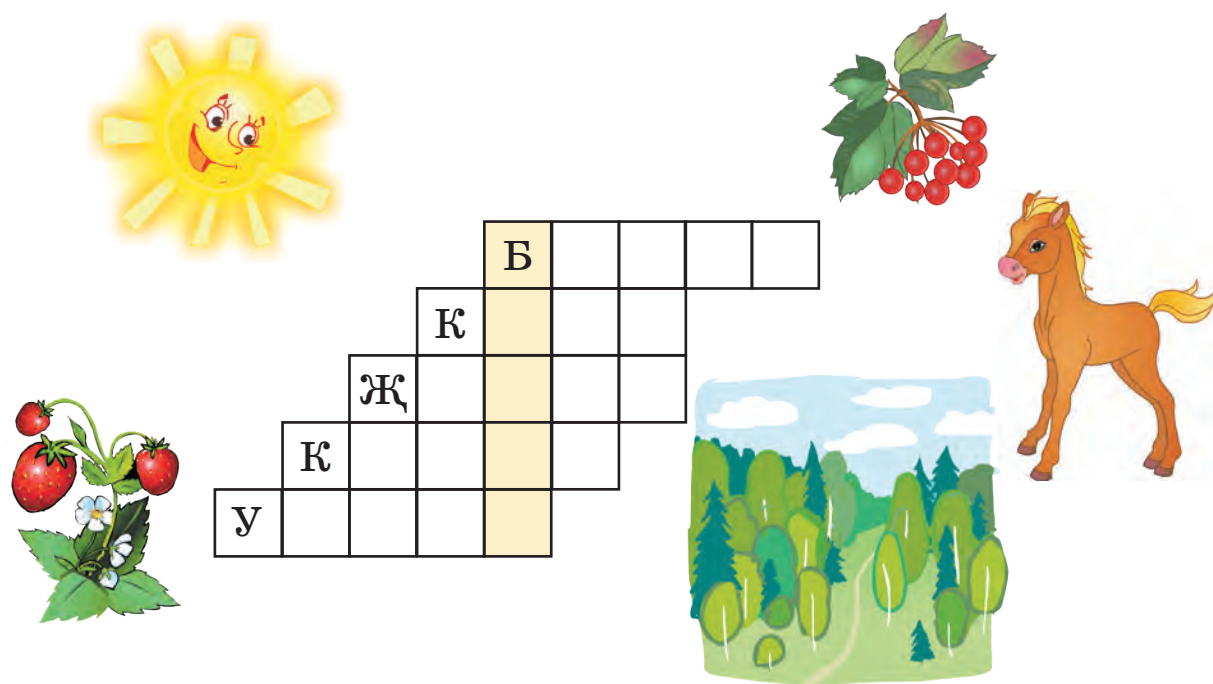
4. Бәләш, балан, болын, жимеш сүзләре белән жөмлөләр яз.

5. Рәсемнәр урынына сүзләр куй. Жөмлөләрне укы.

Мин  аша чыгам,  керәм,  
 жыям. Аннан соң  аша чыгам һәм  
 кайтам.

6. Расскажи содержание упражнения №5.

7. Заполни пустые клеточки, и ты узнаешь, куда ходили дети.



Б  
К  
Ж  
К  
У

 8. Шигырьне сәнгатьле укы.



## 165–166 нчы дәресләр

1. Рәсемнәргә кара һәм әйт: кем нишли? Бирелгән сүз һәм сүзтезмәләрне куллан (используй данные слова и словосочетания).

Чүлмәк ватá, көрәшэ, гармун уйный, баганага менэ, йөгөрэ.



2. Спроси у друга:

- какие праздники ему нравятся;
- нравится ли ему Сабантуй;
- идёт ли он на праздник.

**3.** Диалогларны укы һәм дустаның белән сөйләш.

а) — Костя, син нинди бәйрәмнәр яратасың?  
— Мин Яңа ел, Сабантуй бәйрәмнәрен яратам.  
— Син Сабантуйга барасыңмы?  
— Әйе, мин Сабантуйга барам.

ә) — Лилия, син Сабантуйга кем белән барасың?  
— Әти, әни белән барам.  
— Бәйрәм сәгатъ ничәдә башланá?  
— Бәйрәм сәгатъ унда башланá.

б) — Фәрит, мин Сабантуйда чүлмәк ваттым.  
Миңа бүләк бирделәр.

— Бик яхшы. Ә мин биедем.  
— Сиңа бәйрәм ошадымы?  
— Әйе, миңа бәйрәм ошады. Мин Сабантуйны яратам.



## **167 нче дәрес**

### **Проверь себя!**

**1.** «Жәй җитте» текстының эчтәлеген сөйлә.

**2.** Задайте друг другу вопросы о лете.

**3.** «Балан» шигырен рольләргә бүлеп уйнагыз.

**4.** Прочитай, вставь вместо точек подходящие слова.

Түгәрәк ... , ямьлэ ... , баллы ... , кызыл ... ,  
ачы ... , зәңгәр ... , сары ... , күңеллэ ... .

**5.** Бу сүзләрне дәфтәреңә яз. Нокталар урынына нинди хәрефләр куйдың?

Бол...н, оз...н, бор...н, чөг...нд...р, сөлг... , йом...рка́.

**6.** Спроси у друга:

- куда он поедет летом;
- поедет ли он в деревню (лагерь);
- нравится ли ему лето;
- купается ли он летом;
- знает ли он стихи о лете;
- был ли он на Сабантуе;
- пойдёт ли он на Сабантуй.

**7.** Нокталар урынына кушымчалар куй. Жөмлөләр яз.

- 1) Без жәй көне зурлар... булыша... .
  - 2) Сабантуй бәйрәм... болын... була́.
  - 3) Мин бәйрәм... дустым белән кайт... .
-







булыша́ — помогает  
бура́н — буран, вьюга  
бүгéн — сегодня  
бүлэк — подарок  
бүлэк итэ — дарит  
бүрэ — волк  
бүрэк — шапка

## В

вакы́т — время

## Г

гаилэ́ — семья  
гөбәдия́ — губадия  
гру́ша — груша

## Д

дару́ — лекарство  
дәрес — урок  
дәфтэр — тетрадь  
дөрес — правильно  
дуңгы́з — свинья  
дүрт — четыре  
«дүрт»ле́ — четвёрка  
дүшәмбе — понедельник

## Е

егерме́ — двадцать  
ел — год  
елáн — змея  
ёл фасылы́ — время года  
елга́ — река  
елмая́ — улыбается  
ера́к — далеко

## Ж

жава́п — ответ  
жава́п бирé — отвечает  
жа́нлэк — зверь  
жидé — семь  
жил — ветер  
жилэк — ягода  
жимлэк — кормушка  
жир — земля  
житé — наступает  
житмéш — семьдесят  
жомга́ — пятница  
жөмлэ́ — предложение  
жылы́ — тепло, тёплый  
жырлы́й — поёт  
жылыта́ — греет  
жыештыра́ — убирает,  
прибирает  
жыя́ — собирает

## З

зэңгэр — синий  
зинһар — пожалуйста  
зур — большой  
зурлар — взрослые

## И

ижэк — слог  
икэ — два  
«ике»лэ — двойка  
иллэ — пятьдесят  
ипи — хлеб  
иртэн — утром  
иртэнгэ аш — завтрак  
исэнме(сез) — здрав-  
ствуй(те)  
исэм — имя  
ит — мясо  
итэк — юбка  
итэк — сапог, сапоги  
иң — самый

## Й

йоклый — спит  
йокыдан торá — встаёт  
с постели  
йомшак — мягкий  
йомырка — яйцо  
йөгерó — бежит, бегаёт  
йөзó — плывёт, плавает  
йөз — сто

## К

кабак — тыква  
кабатлый — повторяет  
кавын — дыня  
каз — гусь  
казый — копает  
кайда? — где?  
кайтá — возвращается  
кайчан? — когда?  
капый — покрывает,  
закрывает  
кара — чёрный  
карандаш — карандаш  
кара карга — грач  
карбыз — арбуз  
карлыган — смородина

каршылы́й — встречает  
кары́й — смотрит;  
уажаживает  
кат — этаж  
кашы́к — ложка  
ка́я? — куда?  
ка́бестá — капуста  
каэ́ф — настроение  
ка́жэ — коза  
ка́рзы́н — корзина  
кем? — кто?  
ке́мгэ? — кому?  
ке́мне? — кого?  
ке́мнең? — кого? чей?  
ке́мнеке? — чей?  
кер — заходи, входи  
керэ́ — заходит, входит  
керергá мөмкíнме? —  
можно войти?  
керпé — ёж  
кечкенé — маленький  
кешé — человек  
кибéт — магазин  
киенé — одевается  
киéп кары́й — примеряет  
килэ́ — приходит,  
идёт (сюда)  
килешé — идёт, подходит  
(об одежде)

китэ́ — уходит  
киң — широкий  
кирэ́к — нужно, надо  
китáп — книга  
кич — вечер  
кичкé аш — ужин  
ки́ч белэн — вечером  
ки́я — надевает  
коелá — осыпается  
коенá — купается  
колáк — ухо  
колы́н — жеребёнок  
котлы́й — поздравляет  
кош — птица  
коя́ш — солнце  
көз — осень  
көлэ́ — смеётся  
көн — день  
көндэлéк — дневник  
көндезгé аш — обед  
көндéз — днём  
көрэ́шэ — борется  
көтэ́ — ждёт  
көчлé — сильный  
куé — густо, густой  
кул — рука  
кулъяулы́к — носовой  
платок  
куркá — боится

курка́к — трусливый  
куя́ — ставит, кладёт  
куя́н — заяц  
күбәләк — бабочка  
күгәрчән — голубь  
күз — глаз  
күнегү — упражнение  
күңелле — весело, весёлый  
күп — много  
кыз — девочка  
кыздыра́ — печёт (солнце)  
кызыклы́ — интересно,  
интересный  
кызы́л — красный  
кыйба́т — дорого, дорогой  
кыр — поле  
кыры́к — сорок  
кыш — зима  
кы́ш көне — зимой  
кыя́р — огурец

## М

макты́й — хвалит  
мала́й — мальчик  
мату́р — красиво, красивый  
ме́нә — вот  
менé — поднимается  
милéш — рябина

мин — я  
минé — меня  
минéм — мой, у меня  
миңа́ — мне  
монда́ — здесь  
муéн — шея

## Н

на́рсәне? — что?  
на́рсәнең? — чей?  
на́рсәгә? — чему?  
ни́нди? — какой?  
ни́шли? — что делает?  
ни́шләде? — что сделал?  
нишлэмәде? — что  
не сделал?  
ни́чә? — сколько?  
ни́чәнче? — который?  
ни́чек? — как?  
ни́ өчен? — почему?  
нокта́ — точка

## О

оекба́ш — носок, носки  
озы́н — длинный  
он — мука  
оны́к — внук, внучка

очá — летит  
ошый — нравится  
оя — гнездо, нора

## Ө

өй — дом  
өстэл — стол  
өтёр — запятая  
өч — три  
«өч»лэ — тройка  
өчпочмак — треугольник

## П

пәнжешәмбе — четверг  
песй — кошка  
песнэк — синица  
пешерэ — варит  
пошй — лось  
пөхтэ — аккуратно,  
аккуратный  
пычак — нож  
пычрак — грязно, грязный

## Р

рәсэм — рисунок  
рәсэм ясый — рисует  
рәхэт — приятно, отратно

рәхйм йт(егез) — добро  
пожаловать  
рәхмэт — спасибо  
ризá — согласен, согласна  
рус — русский

## С

Сабантуй — Сабантуй  
сабын — мыло  
сайлы — выбирает  
саклы — охраняет,  
стережёт; соблюдает  
салá — кладёт; снимает  
салкын — холодно,  
холодный  
сан — число  
сандугач — соловей  
саны — считает  
саран — скупой  
сары — жёлтый  
сарык — овца  
сатá — продаёт  
сатучы — продавец,  
продавщица  
сатып алá — покупает  
сау бул(ыгыз) — до  
свидания  
сәгатъ — часы



живёт  
тотá — ловит  
төзэтé — исправляет  
төлкé — лиса  
төн — ночь  
төс — цвет  
тугáн — родной  
тугáн көн — день рождения  
тугы́з — девять  
тукра́н — дятел  
тукса́н — девяносто  
тукталы́ш — остановка  
туңá — замерзает, мёрзнет  
туп — мяч  
түбэтáй — тюбетейка  
түгэрэк — круглый  
түгел — не, ни  
түлі — платит  
тыры́ш — старательный  
тыңлы́й — слушает

## У

уén — игра  
уенчы́к — игрушка  
уйны́й — играет  
укучы́ — ученик  
укый — учится; читает  
укыта́ — учит

укытучы́ — учитель  
ул — он  
ун — десять  
уналты́ — шестнадцать  
унбе́р — одиннадцать  
унби́ш — пятнадцать  
унду́рт — четырнадцать  
уникé — двенадцать  
унжидé — семнадцать  
унóч — тринадцать  
унсигéз — восемнадцать  
унтугы́з — девятнадцать  
уңга́н — умелый  
уны́ш — урожай  
урма́н — лес  
урынды́к — стул  
уса́л — злой  
ут — свет, огонь  
уты́з — тридцать  
утыра́ — сидит  
уяна́ — просыпается

## Ү

үлén — трава  
үлчи́ — взвешивает,  
измеряет  
үрдэк — утка  
үсэ — растёт  
үстерé — выращивает



үтэ — проходит

## Ф

файдалы — полезно,  
полезный

фил — слон

## Х

хайв́ан — животное

хат — письмо

хатá — ошибка

хээрлэ көн! — добрый день!

хэзер — сейчас

хэллэр ничек? — как дела?

хикэя — рассказ

## Ч

чабá — скачет

чалбáр — брюки

чанá — сани

чаңгы́ — лыжи

чэкчэк — чак-чак

чэнечкэ́ — вилка

чэршэмбе — среда

чэч — волос

чэчэ́ — сеет

чэчэк — цветок

чэчэк атá — цветёт

чеб́и — цыплёнок

чистá — чисто, чистый

чисталы́к — чистота

чийá — вишня

чөгендэр — свёкла

чёнки — потому что

чүлмэк — горшок

чыгá — выходит

чык — выйди

чыная́к — чашка

чыпчы́к — воробей

чыршы́ — ель

## Ш

шагы́йрь — поэт

шалкáн — репа

шат — рад

шатланá — радуется

шигы́рь — стихотворение

шикэр — сахар

шимбó — суббота

шуá — катается

шугалáк — каток

## Э

эз — след  
элгэч — вешалка  
энэ — младший брат  
эрэ — крупный  
эри — тает  
эссэ — жарко, жаркий  
эт — собака  
эчэ — пьёт  
эш — работа  
эшлi — работает

## Ю

юá — моет  
юк — нет  
юмáрт — щедрый  
юына — умывается

## Я

явá — идёт (снег, дождь)  
яз — весна  
яз кəне — весной  
язá — пишет  
якшэмбе — воскресенье  
якын — близко, близкий  
ял итə — отдыхает

ял кəне — выходной  
ялкáу — ленивый  
ямьлэ — прекрасно,  
прекрасный  
яна — горит  
янында — возле, около  
яңá — новый  
Яңá ел — Новый год  
яңгыр — дождь  
яратá — любит  
ярмá — крупа  
ятá — лежит  
яулык — платок  
яфрáк — лист  
яфрáк ярá — распускает  
листья  
яхшы — хорошо, хороший  
яшэл — зелёный  
яшелчэ — овощи  
яши — живёт

# Эчтәлек

## Без мәктәпкә барабыз

1–49 нчы дәресләр ..... 4

## Көзгә уңыш

50–65 нче дәресләр ..... 46

## Мин чисталык яратам

66–85 нче дәресләр ..... 57

## Кыш

86–102 нче дәресләр ..... 72

## Безнең гаилә

103–116 нчы дәресләр ..... 85

## Яз

117–126 нчы дәресләр ..... 97

## Минем Ватаным

127–143 нче дәресләр ..... 104

## Кибеттә

144–156 нчы дәресләр ..... 117

## Жәй

157–167 нче дәресләр ..... 123

Сүзлек ..... 132

Учебное издание  
Серия «Күңелле татар теле»

Хайдарова Роза Закиевна  
Галиева Наиля Галиевна  
Ахметзянова Гульназ Магсумзяновна

## **ТАТАР ТЕЛЕ**

**2 класс**

Учебник для образовательных организаций начального общего образования

### **Группа разработчиков учебно-методического комплекта**

Авторы *Р.З. Хайдарова,*  
*Н.Г. Галиева, Г.М. Ахметзянова, Л.А. Гиниятуллина*  
Научный консультант *Ф.А. Ганиев*  
Руководитель проекта *М.Ф. Ганиев*  
Художественный редактор *С.В. Киатров*  
Руководитель группы художников и верстальщиков *Д.И. Бариев*  
Вёрстка *Е.Е. Никулина, К.А. Антонова*  
Координатор проекта *А.М. Ганиев*  
Технический руководитель *М.Р. Башаров*  
Редакторы *А.А. Башарова, Ф.Ш. Ахметзянова*  
Художники *А.Р. Ромашова, Н.К. Авдеева, О.Ю. Волкова, Р.Р. Аймалетдинова,*  
*А.Р. Ахтямзянова, Р.Р. Загрутдинова*  
Руководитель административной группы *А.Н. Зайнуллина*

Соответствует требованиям СанПиН 2.4.7.1166-02 «Гигиенические требования к изданиям учебников для общего и начального профессионального образования».

Подписано в печать 20.12.2013. Формат 84x108<sup>1/16</sup>. Бумага офсетная. Гарнитура «Школьная».  
Печать офсетная. Уч.-изд. л. 9. Тираж 25000 экз. Заказ №2021.

Издательство «Татармультфильм».  
420034, г. Казань, ул. Сулеймановой, 5.  
[www.tatarmultfilm.ru](http://www.tatarmultfilm.ru)

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленных издательством «Татармультфильм» материалов в типографии филиала ОАО «ТАТМЕДИА» «ПИК «Идель-Пресс».  
420066, г. Казань, ул. Декабристов, 2.



**Издательство «Татармультфильм»**  
разрабатывает и выпускает:

- учебники,
- мультимедийные пособия,
- методические пособия,
- рабочие тетради,
- художественно-анимационные издания,
- интерактивные приложения.

**[www.tatarmultfilm.ru](http://www.tatarmultfilm.ru)**



Дополнительные материалы по изучению татарского языка и литературы для классных и внеурочных занятий на сайте **[www.balarf.ru](http://www.balarf.ru)** (**[www.бала.рф](http://www.бала.рф)**).



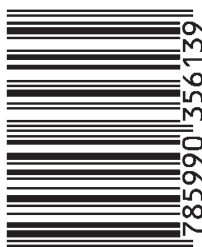




Школьный учебник  
серия  
«Күңелле татар теле»



ISBN 978-5-9903561-3-9



9 785990 356139



ИЗДАТЕЛЬСТВО  
«Татармультфильм»